

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

Petra Šumpíková

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Zdanění příjmů fyzických osob
Bakalářská práce

2022

Petra Šumpíková

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Petra Šumpíková**
Osobní číslo: **E19466**
Studijní program: **B0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Finanční správa**
Téma práce: **Zdanění příjmů fyzických osob**
Zadávací katedra: **Ústav podnikové ekonomiky a managementu**

Zásady pro vypracování

Cílem práce bude analyzovat za určité období legislativní vývoj zdanění fyzických osob se zaměřením na rozbor jednotlivých konstrukčních prvků této daně. Na modelovém příkladu zhodnotit dopady jednotlivých změn ve sledovaném období na poplatníky.

Osnova:

- Vymezení základních konstrukčních prvků daně z příjmů fyzických osob.
- Významné novely daně z příjmů fyzických osob.
- Analýza vlivu jednotlivých změn na daňové zatížení poplatníků.
- Aplikace problematiky na modelovém příkladu.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

DUŠEK, Jiří. Daně z příjmů 2020 – přehledy, daňové a účetní tabulky. Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-1048-3.
MÍSAŘOVÁ, Petra a Milena OTAVOVÁ. Daň z příjmů srozumitelně. Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-243-3.
PELC, Vladimír. Daně z příjmů, zákon s poznámkami a judikaturou. C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-833-7.
PELECH, Petr a Vladimír PELC. Daně z příjmů s komentářem 2020. ANAG, 2020. ISBN 978-80-7554-277-9.
VANČUROVÁ, Alena. Zdanění osobních příjmů (2. vydání). Wolters Kluwer ČR, a.s., 2018. ISBN 978-80-7552-926-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. František Sejkora, Ph.D.**
Ústav podnikové ekonomiky a managementu

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2022**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

Ing. Michaela Kotková Stříteská, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2021

Prohlašuji:

Práci s názvem „Zdanění příjmů fyzických osob“ jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 1. 6. 2022

Petra Šumpíková v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Ing. Františkovi Sejkorovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala celé rodině, především svému manželovi a dcerám za obrovskou podporu při studiu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou legislativního vývoje zdanění fyzických osob za určité období se zaměřením na rozbor jednotlivých konstrukčních prvků této daně. Bakalářská práce je rozdělena na dvě části teoretickou a praktickou.

KLÍČOVÁ SLOVA

Daň, příjem, sazba daně, sleva na dani, poplatník, novela zákona

TITLE

Taxation of personal income

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the analysis of the legislative development of personal taxation over a period of time, focusing on the analysis of the individual design elements of this tax. The bachelor thesis is divided into two parts theoretical and practical.

KEYWORDS

Tax, income, tax rate, tax credit, taxpayer, amendment to the act

OBSAH

ÚVOD	11
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH KONSTRUKČNÍCH PRVKŮ DANĚ Z PŘÍJMŮ ...	12
1.1 SUBJEKT	12
1.2 PŘEDMĚT DANĚ.....	13
1.3 ZÁKLAD DANĚ	16
1.3.1 Dílčí základy daně	17
1.4 SAZBA DANĚ	19
1.5 VÝPOČET DANĚ.....	19
1.5.1 Položky snižující základ daně	20
1.5.2 Slevy na dani, daňové zvýhodnění	21
1.6 ROZPOČTOVÉ URČENÍ	24
2 VÝZNAMNÉ NOVELY DANĚ Z PŘÍJMŮ FYZICKÝCH OSOB.....	26
2.1 ZMĚNY OD ROKU 1993.....	26
2.2 ZÁKON Č. 545/2005 SB.....	28
2.2.1 Slevy na dani a sazba daně	28
2.2.2 Výdajové paušály.....	30
2.2.3 Paušální daň	31
2.2.4 Společné zdanění manželů	31
2.2.5 Úroky z úvěrů použitých na financování bytových potřeb u zaměstnanců	31
2.3 ZÁKON Č. 261/2007 SB. O STABILIZACI VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ.....	31
2.3.1 Jednotná sazba daně.....	32
2.3.2 Základ daně.....	32
2.3.3 Slevy na dani.....	33
2.4 ZÁKON Č. 500/2012 SB., O ZMĚNĚ DAŇOVÝCH A POJISTNÝCH ZÁKONŮ V SOUVISLOSTI SE SNIŽOVÁNÍM SCHODKŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ.....	33
2.4.1 Solidární zvýšení daně	33
2.4.2 Sleva na poplatníka.....	34
2.4.3 Výdaje procentem z příjmů	34
2.5 ZÁKON 609/2020 SB., ZÁKON, KTERÝM SE MĚNÍ NĚKTERÉ ZÁKONY V OBLASTI DANÍ A NĚKTERÉ DALŠÍ ZÁKONY	34
2.5.1 Sazba daně.....	35

2.5.2	<i>Slevy na dani</i>	35
2.5.3	<i>Paušální daň</i>	35
3	ANALÝZA VLIVU JEDNOTLIVÝCH ZMĚN NA DAŇOVÉ ZATÍŽENÍ POPLATNÍKŮ	37
3.1	SPOLEČNÉ ZDANĚNÍ MANŽELŮ.....	37
3.2	VYBRANÉ DAŇOVÉ ZMĚNY OVLIVŇUJÍCÍ VÝŠI DAŇOVÉHO ZATÍŽENÍ V LETECH 2008, 2013 A 2021.....	38
3.2.1	<i>Rok 2008</i>	38
3.2.2	<i>Rok 2013</i>	39
3.2.3	<i>Rok 2021</i>	40
4	APLIKACE PROBLEMATIKY NA MODELOVÝCH PŘÍKADECH	41
4.1	PRVNÍ MODELOVÝ PŘÍKLAD – SPOLEČNÉ ZDANĚNÍ MANŽELŮ.....	41
4.1.1	<i>Výpočty pro rok 2005</i>	42
4.1.2	<i>Výpočty pro rok 2006</i>	43
4.2	DRUHÝ MODELOVÝ PŘÍKLAD – VYBRANÉ ZMĚNY OVLIVŇUJÍCÍ VÝŠI DAŇOVÉ POVINNOSTI V LETECH 2007, 2008, 2013 A 2021.....	47
	ZÁVĚR.....	52
	POUŽITÁ LITERATURA.....	54

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Základ daně a jeho struktura	17
Tabulka 2 - Přehled paušálních výdajů	18
Tabulka 3 - Základ daně a jeho struktura	20
Tabulka 4 - Roční výše slev na dani dle § 35ba ZDP pro rok 2022	23
Tabulka 5 - Sazby pro výpočet daně z příjmů fyzických osob platné pro rok 1993	27
Tabulka 6 - Nezdánitelné části základu daně rok 2005 a slevy na dani pro 2006.....	29
Tabulka 7 - Sazby daně z příjmů fyzických osob platné od 1. 1. 2006.....	30
Tabulka 8 - Přehled změn výdajových paušálů	30
Tabulka 9 - Vývoj daňového zvýhodnění na dítě v období 2015 – 2022 (v Kč)	35
Tabulka 10 - Vývoj slev na dani v období 2007 – 2009	39
Tabulka 11 - Výpočet daně z příjmů v roce 2005	42
Tabulka 12 - Výpočet daně z příjmů v roce 2006	43
Tabulka 13 - Přehled daňových úspor v letech 2005 a 2006.....	46
Tabulka 14 - Výpočet daňové povinnosti v jednotlivých letech	47
Tabulka 15 - Výše daňových povinností ve sledovaných obdobích	50

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1 - Vývoj částek minimální mzdy za období 2014 – 2022	23
Obrázek 2 - Rozpočtové určení daně z příjmů fyzických osob od 1. 1. 2022.....	25
Obrázek 3 - Vývoj nezdánitelných částí základu daně za období 1993 – 2005	28
Obrázek 4 - Daňová povinnost v letech 2005 a 2006.....	46
Obrázek 5 - Vývoj daňových povinností za období 2007 – 2021	50

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

Zákon o daních z příjmů – Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů

DP – daň z příjmů

Kč – koruna česká

SR – státní rozpočet

SZM – společné zdanění manželů

ZDP – zákon o daních z příjmů

ZD – základ daně

ZO – zdaňovací období

ÚVOD

Daň z příjmů fyzických osob, která je vybírána na základě zákona o daních z příjmů, tvoří významnou část příjmů státního rozpočtu České republiky. Tento zákon mimo jiné pevně vymezuje příjmy, z kterých je daň vybírána a způsob jejího stanovení. Od první účinnosti 1. 1. 1993, kdy nahradil zákon o daních z příjmů původní Zákon č. 145/1961 Sb., o dani z příjmů obyvательства, prošel zákon o daních z příjmů mnoha novelami. Prostřednictvím některých novel došlo v oblasti stanovení daně z příjmů fyzických osob pouze k drobným změnám týkajících se například úpravy výše nezdanitelných částí základu daně a slev na dani. Jiné novely ale přinesly velké změny, které zásadně ovlivnily výši konečné daňové povinnosti. Těmito změnami byl například přechod z progresivního zdanění na jednotnou sazbu daně, společné zdanění manželů, superhrubá mzda a další.

Vzhledem k dlouholeté praxi autorky jako správce daně fyzických osob na územním pracovišti Finančního úřadu v Hradci Králové a skutečnosti, že zdaňování příjmů fyzických osob se výrazně dotýká většiny obyvatel České republiky, bylo téma bakalářské práce zaměřeno na zdanění příjmů fyzických osob.

Cílem práce je analyzovat za určité období legislativní vývoj zdanění fyzických osob se zaměřením na rozbor jednotlivých konstrukčních prvků této daně a následné zhodnocení dopadů ve sledovaném období na poplatníky prostřednictvím modelového příkladu. Vzhledem k tomu, že některé změny nebylo možné zpracovat do jednoho modelového příkladu, obsahuje práce modelové příklady dva.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V prvním oddíle teoretické části jsou popsány jednotlivé konstrukční prvky, kterými jsou subjekt, předmět daně, základ daně, sazba daně a rozpočtové určení. Každý z výše uvedených konstrukčních prvků je definován dle platného znění zákona o daních z příjmů. Následující druhý oddíl teoretické části se zaměřuje na novely daně z příjmů za období od roku 1993 do roku 2021, které významně ovlivnily způsob stanovení a konečnou výši daňové povinnosti u fyzických osob. Konkrétně se ve vybraných novelách tato část věnuje změnám vztahujícím se ke způsobu stanovení základu daně a k určení konečné daňové povinnosti poplatníků této daně.

V úvodu praktické části byla provedena analýza vlivu jednotlivých změn na daňové zatížení poplatníků. Výsledky analýzy jsou aplikovány na modelových příkladech. Zjištěné výsledky jsou následně pomocí syntézy vyhodnoceny. Smyslem práce je ukázat vliv jednotlivých změn na vývoj konečné daňové povinnosti poplatníka daně z příjmů fyzických osob.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH KONSTRUKČNÍCH PRVKŮ DANĚ Z PŘÍJMŮ

Konstrukční prvky daně, a to se týká nejen daně z příjmů fyzických osob, by měly být definovány jasně a srozumitelně. Od správně vymezených konstrukčních prvků se dále odvíjí skutečnost, který daňový subjekt bude zatížen odvodem daně a v jaké míře. Konstrukční prvky můžeme rozdělit na základní a ostatní.

Jednotlivé konstrukční prvky jsou vymezeny hmotně právním předpisem, což ukládá Listina základních práv a svobod v čl. 11 odst. 5, kde je uvedeno že „*daně a poplatky lze ukládat pouze na základě zákona*“. (ČESKO, 2020a)

V případě, že by tomu tak nebylo, jednalo by se o defektní právní úpravu.

Mezi základní konstrukční prvky řadíme:

- subjekt,
- předmět daně,
- základ daně,
- sazba daně,
- výpočet daně,
- rozpočtové určení.

Zařazením těchto konstrukčních prvků mezi základní je kladen důraz na jejich významnost. Bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o daň, poplatek nebo jiné peněžité plnění, lze stále mluvit o konstrukčních prvcích daně, neboť pojem konstrukčních prvků se nemění, ať se jedná o daních, poplatcích nebo jiných peněžitých plněních. (MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2021)

1.1 Subjekt

Dle zákona o dani z příjmů je poplatníkem daně z příjmů fyzických osob fyzická osoba, jejíž příjmy podléhají dani. Zákon dále vymezuje, že subjektem může být i plátce daně a to z pozice zaměstnavatele v případě odvodu sražené daně, nebo zálohy na daň zaměstnanci (poplatníkovi) ze mzdy.

Přesné vymezení poplatníka daně z příjmů fyzických osob uvádí § 2 zákona o daních z příjmů. Poplatník daně z příjmů fyzických osob může být buď rezident České republiky, nebo nerezident České republiky.

Daňovým rezidentem České republiky dle § 2 odst. 2 zákona o daních z příjmů je poplatník, který má na území České republiky bydliště, nebo pobýval na území České republiky alespoň 183 dnů v příslušném kalendářním roce a to nepřetržitě, nebo v několika obdobích. Rezident má daňovou povinnost vztahující se na příjmy plynoucí jak ze zdrojů na území České republiky, tak i ze zdrojů zahraničních. (PELC, 2021)

Daňové nerezidentství vymezuje § 3 zákona o daních z příjmů. Daňovým nerezidentem jsou osoby, které nemají bydliště na území České republiky, obvykle se v České republice nezdržují, nebo se zdržují méně než 183 dní v roce. Nerezidentem jsou dále také osoby, které se na území České republiky zdržují pouze za účelem studia nebo léčení. Daňová povinnost poplatníkům, kteří nejsou rezidenty České republiky, vzniká pouze z příjmů plynoucích ze zdrojů na území České republiky. (PELC, 2021)

Za účelem vymezení místa, kde bude daň z příjmů odváděna a aby nedocházelo ke dvojímu zdaňování příjmů, má Česká republika s většinou států uzavřené smlouvy o zamezení dvojího zdanění. Přehled platných smluv o zamezení dvojího zdanění je uveden na stránkách Ministerstva financí České republiky.

Od roku 2021 je nově v § 2a zákona o daních z příjmů definován poplatník v paušálním režimu. Poplatníkem v paušálním režimu se mohou stát daňové subjekty, které splňují podmínky vymezené výše uvedeným paragrafem.

1.2 Předmět daně

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou peněžní a nepeněžní příjmy dosažené i směnou. (PELC, 2021)

Zákon o daních z příjmů v § 3 jasně nevymezuje, co je chápáno jako příjem. Příjmem může být například hrubý výdělek, plat, odměny, dále pak tržby získané z podnikatelské činnosti, částky přijaté z nájmu a přijaté platby za prodej nemovitých věcí apod. Plnění může být poskytnuto ve formě peněžní, ale i nepeněžní. Nepeněžní plnění se dle zákona o daních z příjmů oceňuje podle Zákona o oceňování majetku č. 151/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V neposlední řadě lze za příjem považovat také směnu věcí, práv i jiných majetkových hodnot a služeb. V podstatě se jedná současně o nákup a prodej u poplatníka. (PELC, 2020)

Podle hlavních zdrojů příjmů lze příjmy fyzických osob členit do pěti skupin. Jednotlivé skupiny se liší nejen způsobem, jak je stanovován základ daně, ale i způsobem výběru daně.

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou:

- příjmy ze závislé činnosti (§ 6 ZDP)
- příjmy ze samostatné činnosti (§ 7 ZDP)
- příjmy z kapitálového majetku (§ 8 ZDP)
- příjmy z pronájmu (§ 9 ZDP)
- ostatní příjmy (§10 ZDP).
(PELC, 2021)

Správné začlenění příjmů do skupin je důležité pro účely zdanění. Jednotlivé skupiny se ve vztahu k celkovému základu daně posuzují nejprve samostatně. Každá skupina představuje dílčí základ daně. Jednotlivé dílčí základy daně pak tvoří v souhrnu celkový základ daně.

Zákon o daních z příjmů vymezuje **příjmy ze závislé činnosti** (§ 6 zákona o daních z příjmů) jako příjmy ze současného nebo dřívějšího pracovněprávního, služebního nebo členského poměru nebo obdobného poměru, v nichž je poplatník povinen dbát příkazů plátce. Příjmy za práci členů družstev, společníků a jednatelů společností s ručením omezeným a komanditistů komanditních společností. Odměny členů orgánu právnické osoby a v neposlední řadě odměny likvidátorů. (PELC, 2020)

Za **příjem ze samostatné činnosti** (§ 7 zákona o daních z příjmů) je označován příjem ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, příjem ze živnostenského oprávnění dále pak příjem z jiného podnikání, ke kterému je potřeba podnikatelské oprávnění. Mezi tyto příjmy zahrnujeme i podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti na zisku. (PTÁČKOVÁ MÍSAŘOVÁ, Petra a Milena OTAVOVÁ, 2015)

Za samostatnou výdělečnou činnost lze považovat, dle Občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, takovou činnost, která je vykonávána na základě živnostenského oprávnění, či jiného oprávnění na vlastní účet a odpovědnost. Činnost musí být vykonávána soustavně za účelem dosažení zisku a vykazovat znaky nezávislosti. (ČESKO, 2021b)

Mezi příjmy ze samostatné činnosti se zahrnují také příjmy, pokud nepatří mezi příjmy ze závislé činnosti a jsou provozovány bez vlastnictví živnostenského oprávnění. Těmito příjmy jsou dle zákona příjmy z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví, autorských práv včetně práv příbuzných právu autorskému, a to včetně příjmů z vydání,

rozmnožování a rozšiřování literárních a jiných děl vlastním nákladem. Příjem z pronájmu majetku zařazeného v obchodním majetku a příjem z výkonu nezávislého povolání. (PELC, 2020)

Příjmy z **kapitálového majetku** (§ 8 zákona o daních z příjmů) vycházejí z vlastnictví finančního majetku.

Mezi kapitálové příjmy řadí zákon o daních z příjmů podíl na zisku obchodní korporace nebo podílového fondu, je-li v něm podíl představován cenným papírem, úroky z držby cenného papíru, podíly na zisku tichého společníka z účasti na podnikání, úroky, výhry a jiné výnosy z vkladů na vkladních knížkách, úroky z peněžních prostředků na účtu, který není podle podmínek toho, kdo účet vede, určen k podnikání. Dalšími kapitálovými příjmy jsou mimo jiné výnosy z jednorázového vkladu a z vkladu jemu na úroveň představeného, dávky penzijního připojištění se státním příspěvkem, dávky doplňkového penzijního spoření a penzijního pojištění po snížení o zaplacené příspěvky a o státní příspěvky na penzijní připojištění. Plnění ze soukromého životního pojištění nebo jiný příjem z pojištění osob, který není pojistným plněním. Úroky a jiné výnosy z poskytnutých úvěrů nebo zápůjček, úroky z prodlení atd. O příjmy z kapitálového majetku se nejedná v případě, je-li možné tyto příjmy začlenit mezi příjmy ze závislé činnosti, nebo jde-li o příjmy společníků veřejné obchodní společnosti či komplementářů komanditní společnosti. (MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2021)

Další skupinu příjmů tvoří **příjmy z nájmu** (§ 9 zákona o daních z příjmů). Těmito příjmy jsou příjmy z nájmu nemovitých věcí nebo bytů a současně i příjmy z nájmu movitých věcí, nejedná-li se o příležitostný nájem, který je vymezen v § 10 zákona o daních z příjmů jako příjem ostatní. Příjmy plynoucí z nájmu v rámci podnikatelské činnosti jsou příjmy zdaňovanými v rámci podnikatelské činnosti podle § 7 zákona o daních z příjmů. (PELC, 2021)

Poslední skupinu tvoří **příjmy ostatní** (§ 10 zákona o daních z příjmů). Jako příjmy ostatní jsou především zdaňovány příjmy z příležitostných činností a příležitostného nájmu nebo nájmu movitých věcí, příjem z úplného převodu nemovité věci, cenného papíru nebo jiné věci, příjmy z převodu účasti na obchodní korporaci, některé druhy podílů společníka na obchodní korporaci, vypořádací podíly, příjmy z výher v hazardních hrách, příjmy z převodu jmění na společníka nebo bezúplatné příjmy a to, pokud se nejedná o některý z výše uvedených druhů příjmů. Důležité je však upozornit, že aby se jednalo o „ostatní příjem“, musí dojít ke zvýšení majetku. (PELC, 2021)

V neposlední řadě musíme zmínit i příjmy od daně z příjmů fyzických osob **osvobozené**. Aby byl příjem příjmem osvobozeným, musí splňovat podmínky vymezené v zákoně o daních z příjmů. Podmínky pro osvobození všeobecných příjmů zákon uvádí v § 4 zákona o daních z příjmů, osvobození bezúplatných příjmů z dědění a darování v § 4a zákona o daních z příjmů, osvobození příjmů vztahujících se k příjmům ze závislé činnosti v § 6 odst. 9 zákona o daních z příjmů a v § 10 odst. 3 zákona o daních z příjmů uvádí podmínky pro ostatní osvobození. (PELC, 2021)

Osvobození úplatných příjmů

U úplatných příjmů je nejvíce využíváno osvobození vztahující se k prodeji nemovitých a movitých věcí. V tomto případě se využívá časového testu vlastnictví nemovitosti. Časový test se dále využívá i v případě zdaňování příjmů z prodeje cenných papírů, ale v tomto případě není časový test jedinou z podmínek.

Osvobození bezúplatných příjmů

Za bezúplatné plnění nelze považovat pouze příjmy z titulu darování nebo nabytí v rámci dědického řízení, ale obecně jde o bezúplatný majetkový prospěch. K osvobození příjmů fyzických osob nabytých děděním, eventuálně darováním, došlo ke dni 1. 1. 2014. Daň dědická a darovací byla zrušena a tyto příjmy nově spadaly pod zákon o daních z příjmů.

1.3 Základ daně

Základ daně představuje rozdíl mezi příjmy, které podléhají dani z příjmů a výdaji vynaloženými na jejich dosažení, zajištění a udržení a to v jednom zdaňovacím období. Do základu daně se nezahrnují příjmy, které jsou od daně z příjmů osvobozeny a příjmy, z nichž je daň vybírána zvláštní sazbou daně. (PELC, 2020)

Základ daně z příjmů fyzických osob, jak nám uvádí níže uvedená tabulka s označením 1, je tvořen z jednotlivých dílčích základů, které jsou dále rozčleněny podle druhu zdaňovaných příjmů. V případě dílčích základů daně mluvíme tedy o základu daně ze závislé činnosti, základu daně ze samostatně výdělečné činnosti a funkčních požitků, základu daně z kapitálových příjmů a v neposlední řadě základu daně z ostatních příjmů.

Tabulka 1 - Základ daně a jeho struktura

Příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků = Dílčí základ daně ze závislé činnosti a funkčních požitků - § 6 ZDP
Příjmy z podnikání – výdaje na jejich dosažení, = Dílčí základ daně ze samostatné činnosti - § 7 ZDP
Příjmy z kapitálového majetku = Dílčí základ daně z kapitálového majetku - § 8 ZDP
Příjmy z pronájmu – výdaje na jejich dosažení = Dílčí základ daně z pronájmu - § 9 ZDP
Ostatní příjmy – výdaje na jejich dosažení (podle druhu příjmu do jeho výše) = Dílčí základ daně ostatních příjmů - § 10 ZDP

Zdroj: vlastní zpracování

1.3.1 Dílčí základy daně

Základ daně ze závislé činnosti a funkčních požitků

Základ daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků podle § 6 zákona o daních z příjmů je tvořen peněžitými i nepeněžitými příjmy ze zaměstnaneckého poměru, případně odměnami za výkon funkce. Základem daně je u těchto příjmů hrubá mzda. Zaměstnanec může obdržet i příjem, který je v zákoně o daních z příjmů vymezen jako příjem osvobozený od daně, tento pak do základu daně nevstupuje. U těchto příjmů nelze uplatnit výdaje.

Základ daně ze samostatné činnosti

V případě dílčího základu daně ze samostatné činnosti dle § 7 zákona o daních z příjmů je základ daně tvořen rozdílem mezi příjmy ze samostatné výdělečné činnosti, které podléhají dani z příjmů fyzických osob a výdaji na jejich dosažení, zajištění a udržení. Výdaje lze uplatnit dvěma způsoby a to buď poplatník uplatňuje skutečné výdaje (prokazatelné na základě vedení zákonem předepsané evidenci) nebo výdaje paušální. Výše paušálních výdajů je vymezena v § 7 odst. 7 zákona o daních z příjmů. Zákon v tomto paragrafu stanovuje vyšší procentuální sazby pro výpočet uplatnitelných výdajů a nastavuje maximální vyšší výdajů, kterých je možno dosáhnout. Vyšší procentuální sazby určuje druh příjmů ze samostatné činnosti dle § 7 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Přehled jednotlivých paušálních výdajů podle druhu činnosti, příslušnou procentuální sazbou a maximální vyšší uplatnitelných výdajů nám zobrazuje tabulka s označením 2.

Tabulka 2 - Přehled paušálních výdajů

Příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, příjmy z živnostenského podnikání řemeslného	80 % max. do částky 1 600 000 Kč
Příjmy ze živnostenského podnikání	60 % max. do částky 1 200 000 Kč
Příjmy z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku	30 % max. do částky 60 000 Kč
Jiný příjem ze samostatné činnosti	40 % max. do částky 800 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování; (ČESKO, 2022)

Základ daně z kapitálového majetku

Základ daně příjmů z kapitálového majetku tvoří příjmy vymezené v § 8 zákona o daních z příjmů. U těchto příjmů rozlišujeme dva způsoby zdanění. Příjmy, u kterých zákon přímo vymezuje, že poplatník má povinnost je uvést v daňovém přiznání a pak příjmy, které jsou zdaňovány přímo u zdroje, tedy plátcem § 38d zákona o daních z příjmů. Z těchto příjmů plátce srazí a odvede daň podle zvláštní sazby daně ve výši 15 % (§ 36 zákona o daních z příjmů).

Výdaje lze u příjmů z kapitálového majetku uplatnit pouze v zákonem vymezených případech, a to např. u úroků z úvěrů a zápůjček, u zaplacených příspěvků na dávky penzijního připojištění se státním příspěvkem, u penzijního pojištění a doplňkového penzijního spoření.

Základ daně z pronájmu

Základ daně z pronájmu zahrnuje jak peněžité tak nepeněžité příjmy, které vymezuje § 9 zákona o daních z příjmů. Jde o příjmy z dlouhodobého pronájmu, v případě příležitostného pronájmu by se jednalo o příjmy dle § 10 zákona o daních z příjmů. Výdaje lze uplatňovat stejným způsobem jako u příjmů ze samostatné výdělečné činnosti (§ 7 odst. 7 zákona o daních ve výši 30 % (§ 9 odst. 4. zákona o daních z příjmů) nejvýše však ve výši 600 000 Kč. (PELC, 2020)

Základ daně u ostatních příjmů

Do základu daně u ostatních příjmů (§ 10 zákona o daních z příjmů) vstupují peněžní i nepeněžní příjmy, které nelze zahrnout do žádných z výše uvedených základů daně a zákon o nich hovoří jako o příjmech podléhajících dani z příjmů. I u těchto příjmů lze v zákonem vymezených případech uplatnit výdaje na jejich dosažení. Nesmějí však převýšit příjmy, to znamená, že celkově nelze u ostatních příjmů vytvořit záporný základ daně – ztrátu jako u příjmů ze samostatné výdělečné činnosti nebo z pronájmu.

1.4 Sazba daně

Sazba daně představuje určitý algoritmus, pomocí kterého je ze základu daně sníženého o odčitatelné položky základu daně (§ 34 zákona o daních z příjmů), nezdanitelné částky základu daně (§ 15 zákona o daních z příjmů), zaokrouhleného na celá sta Kč dolů, vypočtena daň. V případě daně z příjmů fyzických osob jde od roku 2021 znovu o sazbu progresivní.

Paragraf § 16 zákona o daních z příjmů uvádí dvě sazby daně. Sazba ve výši 15 % se použije pro část základu daně do 48násobku průměrné mzdy a sazba ve výši 23 % se použije pro část základu daně přesahující 48násobek průměrné mzdy.

Ustanovení § 36 zákona o daních z příjmů vymezuje pojem „*Zvláštní sazba daně*“. Srážková daň, jak se obecně zvláštní sazbě daně říká, ve výši 15 % je vždy vybírána u zdroje, je vázána na příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků a také na příjmy zdaňované zvláštní sazbou, což vymezuje zákon ve výše uvedeném paragrafu.

1.5 Výpočet daně

Před konečným stanovením daně z příjmů fyzických osob dochází k úpravám základu daně. V případech, kdy to umožňuje zákon, dochází před výpočtem výše daně ke snížení základu daně. Základ daně lze snížit o nezdanitelné části základu daně (§ 15 zákona o daních z příjmů) a odčitatelné položky (§ 34 odst. 4 zákona o daních z příjmů)

Daň stanovená z celoročního základu daně není u poplatníků daní konečnou. Tuto daň lze dále snížit o slevy na dani pro poplatníky daně z příjmů fyzických osob (§ 35ba zákona o daních z příjmů) a daňové zvýhodnění na dítě žijící ve společně hospodařící domácnosti (§ 35c zákona o daních z příjmů). (PELC, 2021)

Postup stanovení daňové povinnosti včetně možnosti průběžných odechtů, jak bylo uvedeno výše, zobrazuje tabulka s označením 3.

Tabulka 3 - Základ daně a jeho struktura

Základ daně (součet dílčích základů daně § 6 ZDP - § 10 ZDP)
<ul style="list-style-type: none">• pravomocně stanovená ztráta (maximálně do výše součtu dílčích základů § 7 ZDP - § 10 ZDP)
<ul style="list-style-type: none">• nezdanitelné části základu daně (§ 15 ZDP), odčitatelné položky (§ 34 odst. 4 ZDP)
Základ daně po snížení (zaokrouhlený) na stokoruny dolů
x sazba daně
Daň celkem zaokrouhlená na celá Kč
<ul style="list-style-type: none">• slevy celkem (§ 35 ZDP, § 35a ZDP, § 35b ZDP, § 35ba ZDP, §35bb ZDP, §35bc ZDP)
<ul style="list-style-type: none">• daňové zvýhodnění na vyživované děti (§ 35c ZDP)
Daň po slevách (daňový bonus)

Zdroj: vlastní tvorba; čerpáno z formuláře daňového přiznání

1.5.1 Položky snižující základ daně

Nezdanitelné části základu daně

Zákon o daních z příjmů v § 15 vymezuje podmínky uplatnění pro jednotlivé nezdanitelné části základu daně. Tyto nezdanitelné části základu může využít pouze poplatník vymezený v § 2 odst. 3 zákona o daních z příjmů a to daňový rezident členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor pokud úhrn jeho příjmů ze zdrojů na území České republiky podle § 22 zákona o daních z příjmů činí nejméně 90 % všech jeho příjmů. (PELC, 2021)

Základ daně lze u fyzické osoby snížit o tyto odpočty:

- bezúplatné plnění (dary) vynaložené na veřejně prospěšné účely. Minimálně lze od základu daně odečíst v úhrnu 2 % ze základu daně nejméně však 1 000 Kč a maximálně lze od základu daně odečíst v úhrnu 15 % ze základu daně. Za dar je zákonem považován i dar v podobě odběru krve, odběru orgánů u žijícího dárce a odběru krvinek, za který nebyla poskytnuta finanční náhrada. Za každý odběr krve lze odečíst částku ve výši 3 000 Kč a v případě dárcovství orgánů a krvinek se hodnota daru oceňuje částkou 20 000 Kč,

- zaplacené úroky ve zdaňovacím období z úvěru ze stavebního spoření, hypotéčního úvěru poskytnutého bankou, stavební spořitelnou na financování bytových potřeb, snížené o státní příspěvek (§ 15 odst. 3 zákona o daních z příjmů). Celková částka úroků, o které lze snížit základ daně v daném zdaňovacím období činí ze všech úvěrů maximálně 150 000 Kč,
- příspěvky hrazené na penzijní připojištění se státním příspěvkem, penzijní připojištění, doplňkové penzijní spoření. U této nezdanitelné částky lze odečíst od základu daně zaplacené příspěvky v úhrnu maximálně 24 000 Kč,
- pojistné zaplacené poplatníkem ve zdaňovacím období na jeho soukromé životní pojištění a to v úhrnu maximálně 24 000 Kč,
- členské příspěvky zaplacené ve zdaňovacím období odborové organizaci a to do výše maximálně 1,5 % základu daně, maximálně však 3 000 Kč. Nelze však využít u příjmů podle § 6 zákona o daních z příjmů zdaněných srážkou podle zvláštní sazby daně,
- úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání. Maximálně však do výše 13 000 Kč a u osob s těžkým zdravotním postižením až do výše 15 000 Kč.
(ČESKO, 2022)

Odčitatelné položky

Mezi odčitatelné položky (§ 34 zákona o daních z příjmů) zákon zahrnuje daňovou ztrátu, odpočet na výzkum a vývoj a v neposlední řadě odpočet na podporu odborného vzdělávání.

O daňovou ztrátu, která vznikla rozdílem mezi příjmy a výdaji ze samostatné činnosti nebo nájmu, lze snížit úhrn dílčích základů daně zjištěných podle jednotlivých druhů příjmů kromě příjmů ze závislé činnosti. Nově lze ztrátu nebo její část uplatnit, jak ve zdaňovacím období, kdy vznikla, tak ve dvou bezprostředně předcházejících obdobích nebo v pěti bezprostředně následujících obdobích.

1.5.2 Slevy na dani, daňové zvýhodnění

Již vypočtenou daňovou povinnost lze snížit o slevy na dani a daňové zvýhodnění. Od roku 2005 nahrazují slevy na dani původní nezdanitelné části daně.

Zaměstnává-li fyzická osoba osoby se zdravotním postižením, může využít slevy dle § 35 zákona o daních z příjmů, a to ve výši 18 000 Kč za každého zaměstnance se zdravotním postižením, jedná-li se však o zaměstnance s těžkým zdravotním postižením, činí sleva částku 60 000 Kč za každého zaměstnance. Pro určení správné výše slevy je rozhodný průměrný roční

přepočtený počet zaměstnanců se zdravotním postižením. Je-li v obou výše uvedených případech výsledkem průměrného ročního přepočteného počtu zaměstnanců desetinné číslo, činí sleva pouze poměrnou část celkové slevy. (PTÁČKOVÁ MÍSAŘOVÁ, Petra a Milena OTAVOVÁ, 2015)

V § 35a zákona o daních z příjmů a § 35b zákona o daních z příjmů jsou vymezeny podmínky pro uplatnění slevy v případě příslibu investiční pobídky podle zvláštního předpisu, kterým je Zákon č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách a o změně některých zákonů.

Slevy na dani (§ 35ba zákon o daních z příjmů), které mohou využít fyzické osoby ke snížení stanovené daňové povinnosti, jsou:

- základní sleva na poplatníka
- sleva na manželku (manžela) žijící s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti, nepřesáhl-li její (jeho) příjem ve zdaňovacím období částku 68 000 Kč; je-li manželka (manžel) držitelem průkazu ZTP/P zvyšuje se základní sleva na dvojnásobek
- základní sleva na invaliditu v případě, má-li poplatník přiznán invalidní důchod pro invaliditu prvního nebo druhého stupně z důchodového pojištění podle zákona o důchodovém pojištění
- rozšířená sleva na invaliditu, pobírá-li poplatník invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně, nebo jiný důchod z důchodového pojištění podle zákona o důchodovém pojištění
- sleva na držitele průkazu ZTP/P
- sleva na studenta po dobu, po kterou se soustavně připravuje na budoucí povolání, a to až do dovršení věku 26 let, v případě prezenčního doktorského studia až do dovršení věku 28 let
- slevu za umístění dítěte, (blíže specifikováno v § 35bb zákona o daních z příjmů)
- slevu na evidenci tržeb, (blíže specifikováno v § 35bc zákona o daních z příjmů). (ČESKO, 2021b)

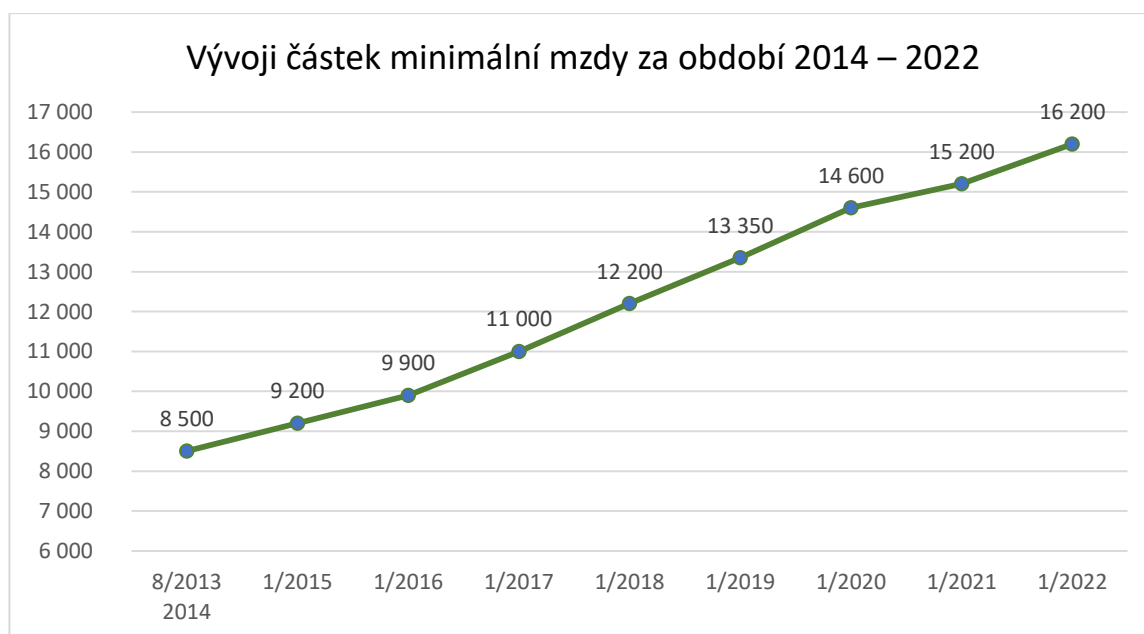
Níže uvedená tabulka s označením 4 nám zobrazuje roční výši slev na dani dle § 35ba ZDP, která je platná pro rok 2022.

Tabulka 4 - Roční výše slev na dani dle § 35ba ZDP pro rok 2022

Druh slevy	Roční výše slevy
Na poplatníka	30 840 Kč
Na manželku (manžela)	24 840 Kč
Na invaliditu 1. a 2. stupně	2 520 Kč
Na invaliditu 3. stupně	5 040 Kč
Pro držitele ZTP/P	16 140 Kč
Na studenta	4 020 Kč

Zdroj: vlastní zpracování dle (ČESKO, 2022)

Od roku 2014 mají možnost rodiče dítěte navštěvující předškolní zařízení žijící s nimi ve společně hospodařící domácnosti si uplatnit slevu na dani dle § 35bb zákona o daních z příjmů za umístění dítěte. Výše slevy je stanovována ve výši prokazatelně vynaložených výdajů za umístění dítěte v předškolním zařízení v daném zdaňovacím období. Výše této slevy je dána maximální výší minimální mzdy pro dané zdaňovací období. Níže uvedený graf s označením 1 nám zobrazuje vývoj minimální mzdy za období, kdy bylo možné uplatnit slevu za umístění dítěte. Pro rok 2022 činí minimální mzda 16 200 Kč, tudíž i maximální výše slevy na dani je rovna 16 200 Kč na jedno vyživované dítě.

Obrázek 1 - Vývoj částek minimální mzdy za období 2014 – 2022

zdroj: (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2022)

Sleva na evidenci tržeb byla v roce 2016 přidána do zákona o daních z příjmů jako daňová úleva pro poplatníky, kteří mají povinnost evidovat své tržby, podle Zákona č.112/2016 Sb., o evidenci tržeb. Slevu ve výši 5 000 Kč mohou využít poplatníci ve zdaňovacím období, ve kterém poprvé zaevidovali tržbu.

V současné době je již tato sleva v podstatně nevyužívána, neboť povinnost evidovat tržby byla do 31. 12. 2022 přerušena a následně v roce 2022, rozhodla vláda České republiky o jejím úplném zrušení k 1. 1. 2023.

Zákon o daních z příjmů v § 35c umožňuje poplatníkům uvedeným v § 2 zákona o daních z příjmů uplatnění daňového zvýhodnění formou slevy na dani, daňového bonusu nebo slevy na dani a daňového bonusu na vyživované dítě žijící s ním ve společně hospodařící domácnosti na území členského státu Evropské unie, nebo státu tvořícího Evropský hospodařící prostor (dále jen „daňové zvýhodnění“). Výše slev pro rok 2022 jsou stanoveny na 15 204 Kč ročně na jedno dítě, 22 320 Kč ročně na druhé dítě a 27 840 Kč ročně na třetí a každé další dítě, pokud poplatník neuplatňuje slevu na dani podle § 35a zákona o daních z příjmů nebo § 35b zákona o daních z příjmů (sleva na dani – investiční pobídky). Poplatník o slevu na dani sníží daň stanovenou dle § 16 zákona o daních z příjmů, která byla již eventuálně snížena o slevy uvedené v § 35 zákona o daních z příjmů, § 35ba zákona o daních z příjmů. Slevu lze uplatnit maximálně do výše daňové povinnosti vypočtené podle zákona o daních z příjmů za dané zdaňovací období. Má-li však poplatník nárok na vyšší daňové zvýhodnění, než činí jeho vypočtená daňová povinnost, stává se rozdíl daňovým bonusem. Nárok na uplatnění daňového bonusu má pouze poplatník, který dosáhl v příslušném zdaňovacím období alespoň šestinásobku minimální mzdy z příjmů podle § 6 zákona o daních z příjmů nebo § 7 zákona o daních z příjmů. Pro rok 2022 činí šestinásobek minimální mzdy 97 200 Kč. (PELC, 2021)

Některé z výše uvedených slev je možné dle zákona o daních z příjmů uplatnit již během zdaňovacího období a to ve výši 1/12 za měsíc. Jednu dvanáctinu roční slevy lze uplatnit v případě slevy na poplatníka, slevy na invaliditu, slevy na studenta a na dítě žijící ve společně hospodařící domácnosti. Podmínkou využití těchto slev již během zdaňovacího období je podepsané prohlášení poplatníka daně z příjmů a splnění podmínek pro přiznání nároku na slevu.

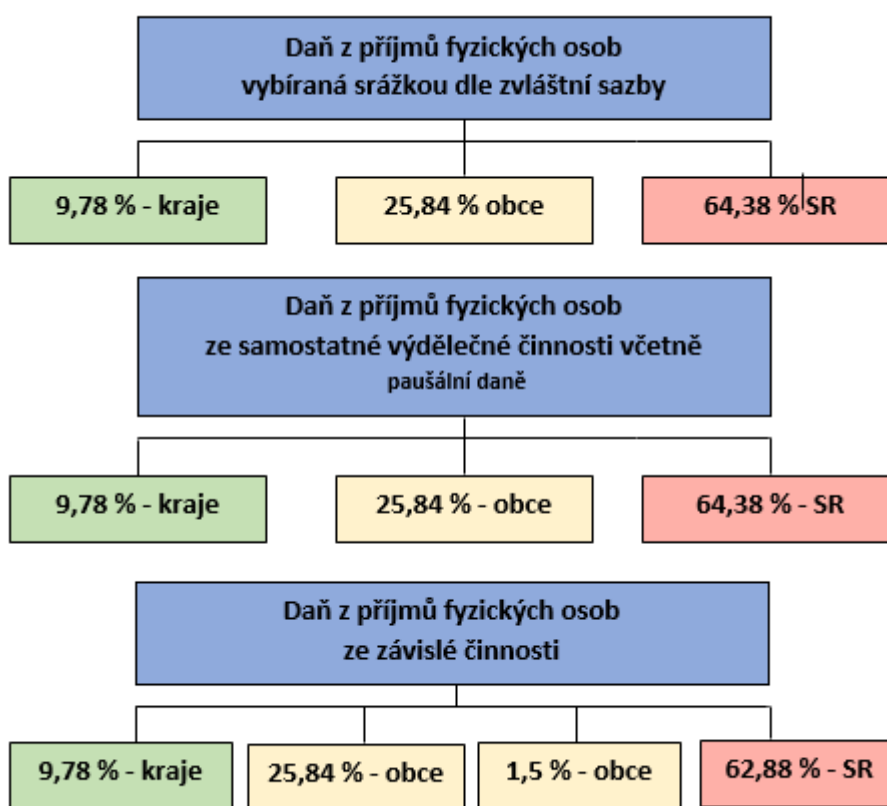
1.6 Rozpočtové určení

Celostátně vybírané daně se rozdělují mezi příslušné příjemce dle předem stanoveného klíče k přerozdělování inkasa. Problematika přerozdělování příjmů je řešena Zákonem

č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům, ve znění pozdějších předpisů.

Daň z příjmů fyzických osob současně s daní z přidané hodnoty jsou daněmi sdílenými, tzn. výnosy z těchto daní jsou děleny poměrem mezi státní rozpočet, rozpočty krajů a rozpočty obcí.

Obrázek s označením 2 nám zobrazuje aktuálně platné schéma rozpočtového určení daní, tedy jaké podíly na výnosech jednotlivých daní připadají na rozpočty obcí, krajů a v neposlední řadě i státní rozpočet.

Obrázek 2 - Rozpočtové určení daně z příjmů fyzických osob od 1. 1. 2022

Zdroj: (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2022)

2 VÝZNAMNÉ NOVELY DANĚ Z PŘÍJMŮ FYZICKÝCH OSOB

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů vešel v platnost poprvé dne 1. 1. 1993 a byl součástí velké daňové reformy veřejných financí, která proběhla v letech 1991-1993. Účelem této daňové reformy bylo vybudování standardního daňového systému, který bude odpovídat tržnímu prostředí a uspořádání společnosti po roce 1989, ve které došlo ke sjednocení a zpřehlednění zdaňování příjmů.

Zákon o daních z příjmů ve znění, jak ho známe v současné době, byl nesčetněkrát novelizován, jen během roku 1993 to bylo více než desetkrát a konečná verze, která byla platná pro rok 1993, byla schválena až na samotném závěru roku.

Tato kapitola je zaměřena především na novely, které významně zasáhly do zdanění příjmů fyzických osob. Každá novela ovlivňuje nejen konečný příjem poplatníka, ale i příjem, který je vybrán na daních do státního rozpočtu.

2.1 Změny od roku 1993

Před rokem 1993 se daň skládala z několika druhů příjmů, které byly upravovány různými legislativními předpisy. Daň byla tvořena daní z příjmů obyvatelstva, daní z mezd, daní z příjmů z literární a umělecké činnosti a daní zemědělskou. V tomto roce se daň z příjmů stala daní univerzální oproti předchozím letům, kdy se jednalo o daň důchodovou.

Původní daňové předpisy, kterými byly například zákon č. 78/1952 Sb., o dani ze mzdy, zákon č. 145/1961 Sb., o dani z příjmu obyvatelstva, zákon č. 36/1965 Sb., o dani z příjmů z literární a umělecké činnosti, zákon č. 172/1988 Sb., o zemědělské dani, zákon č. 158/1989 Sb., o odvodech do státního rozpočtu, zákon č. 157/1989 Sb., o důchodové dani, zákon č. 389/1990 Sb., o dani z příjmu obyvatelstva ve znění pozdějších právních předpisů, byly nahrazeny jedním zákonem o daních z příjmů.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů nejen že rozšířil okruh plátců a poplatníků, ale hlavně zjednodušil do té doby složitou a nepřehlednou právní úpravu daně z příjmů. Vymezil daňové povinnosti jednotlivých plátců a poplatníků, kteří do této doby neměli představu ani zkušenosti o daňových povinnostech. (Daně 93: díl 2: daně z příjmů FO a PO)

Nový zákon značně omezil uplatňování výjimek ze zdanění, smazal rozdíly v sazbách mezi poplatníky s ohledem na rodinný stav, věk a pohlaví. Sociální pojištění začalo být vybíráno do zvláštních fondů a bylo vyloučeno z daní. (Daně 93: díl 2: daně z příjmů FO a PO)

Nově bylo zavedeno zdaňování kapitálových příjmů ve formě dividend, úroků z cenných papírů a vkladů i vkladových účtů. Zásadní změnou bylo zdanění peněžních, nepeněžních příjmů, příjmů členů zemědělských družstev a zaměstnanců.

Zavedena byla i možnost rozdělení některých druhů příjmů majících vztah k činnosti poplatníka za více let do základů daně na více zdaňovacích období.

Před samotným výpočtem daně mohl poplatník snížit základ daně o nezdanitelné částky, jimiž byla nezdanitelná částka na poplatníka, na dítě (max. 4), na manželku/manžela žijící v domácnosti poplatníka s max. příjmem 24 000 Kč ročně, na částečnou invaliditu, na invaliditu plnou a nezdanitelnou částku pro držitele průkazu ZTP/P.

Základní slevu na poplatníka nemohli uplatnit poplatníci pobírající starobní důchod z fondu sociálního pojištění, činil-li vyplacený starobní důchod více než 20 400 Kč ročně. V případě, že starobní důchod výše uvedenou částku nepřesáhl, byla nezdanitelná částka uplatněna jen ve výši snížené o vyplacené částky starobního důchodu.

Sazba daně byla stanovena jako progresivně klouzavá. To znamená, že čím vyšší příjem byl zdaňován, tím vyšší daň byla vypočtena. Základ daně se zaokrouhloval na stokoruny směrem dolů. Pro rok 1993 byla stanovena 4 pásma zdanění v rozmezí od 15 % do 47 %. Přehledně nám jednotlivá pásma včetně sazeb daně zobrazuje tabulka číslo 5. (ČESKO, 1993)

Tabulka 5 - Sazby pro výpočet daně z příjmů fyzických osob platné pro rok 1993

Ze základu daně		Daň	Ze základu převyšujícího
od Kč	do Kčs		
0	60 000	15 %	
60 000	120 000	9 000 Kčs + 20 %	60 000
120 000	180 000	21 000 Kčs + 25 %	120 000
180 000	540 000	36 000 Kčs + 32 %	180 000
540 000	1 080 000	151 200 Kčs + 40 %	540 000
1 080 000 a více		367 200 Kčs + 47 %	1 080 000

Zdroj: vlastní zpracování dle (ČESKO, 1993)

Progrese zdanění spočívala v tom, že každé pásmo mělo určeno procento zdanění a k tomu maximální výši příjmů, která byla v daném pásmu zdaněna. V případě, že byl překročen limit pásma, byl rozdíl převyšující limit zdaňován v pásmu vyšším a tudíž i vyšší sazbou daně.

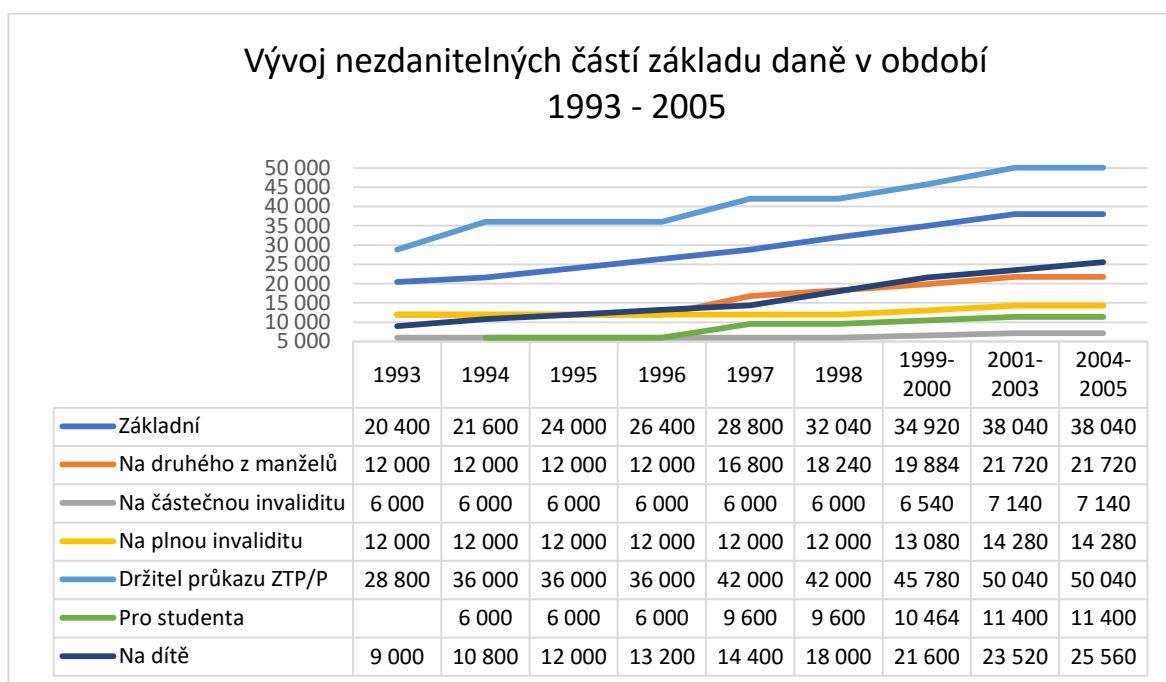
Výpočet daně pomocí progresivní klouzavé sazby byl aplikován až do 1. 1. 2008, kdy došlo k přechodu na jednotnou lineární sazbu daně.

2.2 Zákon č. 545/2005 Sb.

Zákonem č. 545/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. 1. 2006, došlo k významným změnám pozitivně ovlivňujícím daňové povinnosti fyzických osob. Cílem této změny bylo zvýšení progresivity daně z příjmů fyzických osob a byly zavedeny nástroje podporující rodiny s dětmi. Některé změny uvedené v této novele ovlivnily již daňovou povinnost poplatníků za zdaňovací období 2005. (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2005)

2.2.1 Slevy na dani a sazba daně

Stěžejní změnou, kterou přinesla tato novela, bylo nahrazení původních nezdanitelných částí základu daně daňovými slevami. Nahrazení probíhalo dvoufázově. Nejprve zákon zpětně od roku 2005 zavedl daňové zvýhodnění na dítě, které nahrazovalo původní nezdanitelnou částku daně na dítě a od roku 2006 byly slevami na dani nahrazeny i všechny ostatní nezdanitelné částky základu daně.

Obrázek 3 - Vývoj nezdanitelných částí základu daně za období 1993 – 2005

Zdroj: (VANČUROVÁ, 2021)

Z obrázku číslo 3 je patrné, jak se ve sledovaném období postupně zvyšovaly nezdanitelné části daně, největší valorizací však prošly základní nezdanitelná část na poplatníka, která se zvýšila skoro na dvojnásobek a nezdanitelná část na dítě, u které bylo zvýšení skoro trojnásobné oproti

původní hodnotě v roce 1993. Následující tabulka s označením 6 nám zobrazuje přechod z nezdanitelných částí základu daně na nově zákonem zavedené slevy na dani.

Všechny slevy na dani se na rozdíl od nezdanitelných částí základu daně odečítaly ve stanovené výši přímo od vypočtené daně, případně ve výši 1/12 v jednotlivých kalendářních měsících u zaměstnanců od vypočtené zálohy na daň. Slevu bylo možno uplatnit pouze do výše stanovené částky. Pouze u slevy na dítě, byla-li sleva vyšší, než částka vypočtené daně, měl poplatník nově nárok na vyplacení tzv. „daňového bonusu“. (MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2005)

Systém slev na dani se využívá i současné době, došlo pouze k úpravě podmínek jejich uplatnění. Pravidelně dochází k valorizaci jejich výše.

Tabulka 6 - Nezdanitelné části základu daně rok 2005 a slevy na dani pro 2006

Položka	Nezdanitelné části základu daně (v Kč) rok 2005	Slevy na dani (v Kč) rok 2006
Poplatník	38 040	7 200
Druhý z manželů	21 720	4 200
Částečný invalidní důchodce	7 140	15 00
Plný invalidní důchodce	14 280	3 000
Držitel průkazu ZTP-P	50 040	9 600
Student	11 400	2 400
Dítě	(jen do roku 2004) 25 560	(sleva již v roce 2005) 6 000

Zdroj: vlastní zpracování dle (ČESKO, 2005)

Změna spočívající ve snížení sazby daně a rozšíření daňových pásem byla zaměřena na fyzické osoby, které patřily do nízko a středně příjmové skupiny poplatníků. Novela zavedla sazbu daně ve výši 12 %, pro první daňové pásmo (původní sazba 15 %) a sazbu daně ve výši 19 %, pro pásmo druhé (původní sazba 20 %). Změna se nevztahovala pouze na výši sazby daně, ale došlo také k rozšíření prvního pásma z 109 200 Kč na 121 200 Kč, jak nám zobrazuje níže tabulka číslo 7. (ČESKO, 2005)

Tabulka 7 - Sazby daně z příjmů fyzických osob platné od 1. 1. 2006

Základ daně		Daň	Ze základu přesahujícího
od Kč	do Kč		
0	121 200	12 %	
121 200	218 400	14 544 Kč + 19 %	121 200 Kč
218 400	331 200	33 012 Kč + 25 %	218 400 Kč
331 200	a více	61 212 Kč + 32 %	331 200 Kč

Zdroj: vlastní zpracování dle (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2005)

2.2.2 Výdajové paušály

Novela značně zvýšila výši procent u výdajových paušálů, které mohli využívat poplatníci mající příjmy ze samostatné výdělečné činnosti a příjmy z pronájmu. Dosavadní výši a novelou zavedenou výši výdajových paušálů zobrazuje následující tabulka s označením 8.

Tabulka 8 - Přehled změn výdajových paušálů

Kategorie příjmů	Výše výdajových paušálů do roku 2005 (v % z příjmů)	Výše výdajových paušálů od roku 2006 (v % z příjmů)
§ 7 odst. 1 písm. a) – zemědělská výroba, lesní a vodní hospodářství	50	80
§ 7 odst. 1 písm. b) ze živností řemeslných	25	60
§ 7 odst. 1 písm. b) s výjimkou živností řemeslných	25	50
§ 7 odst. 1 písm. c) odst. 2 písm. b) až d)	25	40
§ 7 odst. 2 písm. a) s výjimkou příjmů podle odst. 8	30	40
§ 9 příjmy z pronájmu (movitých i nemovitých věcí)	20	30

Zdroj: vlastní zpracování, čerpáno z příslušných novel zákona o daních z příjmů

2.2.3 Paušální daň

Počínaje zdaňovacím obdobím 2006 se zvýšil limit, který umožňuje využít stanovení daně paušální částkou poplatníkům, jejichž roční výše příjmů za bezprostředně předcházející tři zdaňovací období nepřesáhla 5 mil. Kč (do konce roku 2005 byl stanoven limit ve výši 1 mil. Kč). Novela rozšířila i okruh poplatníků, kteří mohou o tento institut požádat. Jsou jimi osoby, které provozují činnost za spolupráce druhého z manželů. Podmínkou je však podání samostatné žádosti o stanovení daně paušální částkou touto spolupracující osobou. (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2005)

2.2.4 Společné zdanění manželů

Poprvé za zdaňovací období roku 2005 směli manželé, kteří vyživují alespoň jedno dítě žijící ve společně hospodařící domácnosti, využít institut společného zdanění manželů. Novelou byl do zákona o daních z příjmů zanesen § 13a, který definoval podmínky pro využití výpočtu daně ze společného základu daně manželů.

2.2.5 Úroky z úvěrů použitých na financování bytových potřeb u zaměstnanců

V souvislosti se zrušením vybraných nezdanitelných částí základu daně, které byly nahrazeny slevami podle § 35ba zákona, došlo i ke zrušení odpočtu všech měsíčních nezdanitelných částí daně ve výši 1/12. Jednou z těchto částek byly i zaplacené úroky z úvěrů použitého na financování bytových potřeb. Od roku 2006 bylo možné si úroky z hypotéčních úvěrů uplatnit u zaměstnavatele pouze jednou za rok a to až v rámci ročního zúčtování. Do konce roku 2005 měli zaměstnanci uplatňující si tyto úroky povinnost podávat po uplynutí zdaňovacího období daňová přiznání. Tato povinnost byla nově od roku 2006 v § 38g odst. 2 zákona o daních z příjmů zrušena. (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2005)

2.3 Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů

Zákonem o stabilizaci veřejných rozpočtů byla provedena reforma českých veřejných financí, která proběhla v roce 2007, bylo změněno čtyřicet šest zákonů a jeden byl zrušen. Jednalo se nejrozsáhlejší reformu veřejných financí, zreformovány byly v podstatě všechny daňové zákony. Reforma se značně projevila i v zákoně o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

2.3.1 Jednotná sazba daně

Zásadní změnu přinesla novela zákona v oblasti sazby daně z příjmů fyzických osob. S platností od 1. 1. 2008, byla zrušena čtyř pásmová progresivní sazba daně a byla nově nahrazena jednotnou sazbou daně. Pro zdaňovací období roku 2008 činila nově sazba daně 15 %. (BANZETOVÁ, 2007)

2.3.2 Základ daně

V oblasti stanovení základu daně přinesla novela od roku 2008 hned několik změn.

Superhrubá mzda

Současně se změnou sazby daně, která zjednodušila výpočet daně z příjmů, přinesla tato novela podstatnou změnu ve způsobu stanovení základu daně u příjmů podle § 6 zákona o daních z příjmů – příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků.

Nově byl základ daně dle § 6 zákona o daních z příjmů navyšován o částku odpovídající pojistnému na sociální a zdravotní pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění, které je z těchto příjmů povinen platit zaměstnavatel (§ 6 odst. 13 zákona o daních z příjmů).

V této oblasti se novela dotkla také osob, které mají příjmy z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti nebo z pronájmu. Tyto osoby si od roku 2008 též nemohly snížit základ daně o zaplacený příspěvek na sociální a zdravotní pojištění, které se vztahuje k jejich osobě jako podnikateli. Tyto příspěvky přestaly být daňově uznatelným nákladem. (BANZETOVÁ, 2007)

Minimální základ daně

Jako pozitivní změnu poplatníci uvítali zrušení minimálního základu daně, ze kterého nemuseli poplatníci mající příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, příjmy ze živnosti nebo příjmy z jiného podnikání dle zvláštního předpisu odvádět daň. Daň činila alespoň 50 % částky, která se zjistila jako součin všeobecného vyměřovacího základu přepočítaného koeficientem a počtu kalendářních měsíců, během kterých poplatník v daném roce provozoval podnikatelskou činnost. (BANZETOVÁ, 2007)

Společné zdanění manželů

Změna, která se dotkla především manželských párů vyživujících alespoň jedno dítě žijící s nimi ve společné domácnosti, byla zrušením oblíbeného společného zdanění manželů. Tento způsob stanovení základu daně mohli využívat manželé při splnění všech zákonem stanovených

podmínek od roku 2005. Tento institut byl využíván především v rodinách, kde rodiče pobírali výrazně rozdílnou výši příjmu. V případě společného zdanění činila jejich daňová povinnost podstatně méně, než pokud by si své příjmy zdaňoval každý zvlášť. Zrušení této výhody pro rodiny bylo nahrazeno zvýšením slev na dani. (BANZETOVÁ, 2007)

2.3.3 Slevy na dani

Vzhledem k zavedení institutu superhrubé mzdy a zrušení společného zdanění manželů došlo k znatelnému zvýšení slev na dani.

Znatelně navýšena byla především sleva na poplatníka, kterou do roku 2007 nemohli využívat poplatníci, kteří byli starobními důchodci. Od roku 2008 mohou tuto slevu využívat všichni poplatníci tzv. rezidenti České republiky.

2.4 Zákon č. 500/2012 Sb., o změně daňových a pojistných zákonů v souvislosti se snižováním schodků veřejných rozpočtů

Daňový protischodkový balíček, jak se tomuto zákonu jinak říká, obsahoval pouze daňové změny, i když bylo původně zamýšleno do něho zahrnout i změny v oblasti pojistného na zdravotní pojištění. (KUNEŠOVÁ, 2013)

2.4.1 Solidární zvýšení daně

S platností od 1. 1. 2013 došlo ke znovuzavedení progresivního zdaňování příjmů jako reakce na ekonomickou krizi. Nejednalo se o klasické progresivní zdanění, jak jsme ho znali do roku 2008, ale zákon o daních z příjmů nově zavedl v § 16a zákona o daních z příjmů tzv. solidární zvýšení daně u nadlimitních příjmů. Tento způsob zdaňování se týkal fyzických osob zdaňujících příjmy dle § 6 zákona o daních z příjmů a § 7 zákona o daních z příjmů. Solidární zvýšení daně činilo 7 % z příjmů přesahujících 48násobek průměrné mzdy v příslušném zdaňovacím období. (nemůžeme tedy tvrdit, že bylo zavedeno další daňové pásmo). (KUNEŠOVÁ, 2013)

Tato změna se dotkla i poplatníků při výpočtu měsíční zálohy na daň z příjmů ze závislé činnosti. Přesahovaly-li poplatníkovy příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků v některém měsíci 48násobek průměrné mzdy, vypočítávalo se solidární zvýšení daně již během zdaňovacího období při výpočtu měsíční zálohy na daň. (KUNEŠOVÁ, 2013)

2.4.2 Sleva na poplatníka

S platností od 1. 1. 2013 bylo do zákona o daních z příjmů zavedeno opatření, kterým bylo znemožněno uplatnění základní slevy na poplatníka podle § 35ba odst. 1 zákona o daních z příjmů ve výši 24 840 Kč pro poplatníky pobírající starobní důchod z důchodového pojištění nebo ze zahraničního povinného pojištění stejného typu. Nastala tedy situace, která platila před rokem 2008.

Finanční správa však musela od tohoto opatření ustoupit, neboť dne 3. 7. 2014 byl Ústavním soudem vyhlášen náleze, jenž rozhodl o neústavnosti regulace slevy na dani v případě pracujících starobních důchodců. Ústavní soud vyhověl skupině senátorů a ve Sbírce zákonů, ke dni vyhlášení svého nálezu, zrušil právní úpravu znemožňující uplatňování slevy na dani starobním důchodcům. (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2014)

Poplatník si mohl slevu uplatnit zpětně u svého zaměstnavatele, nebo podáním daňového přiznání za zdaňovací období roku 2013.

2.4.3 Výdaje procentem z příjmů

S novelou došlo k omezení některých výdajových paušálů stanovením maximální výše uplatnitelných výdajů u příjmů dle § 7 zákona o daních z příjmů a § 9 zákona o daních z příjmů. U 40 % paušálu byla maximální hranice výdajů nastavena na částku 800 000 Kč a u paušálu ve výši 30 % na částku 600 000 Kč. Pro rok 2013 byly povinni respektovat maximální hranice výdajů poplatníci, kteří uplatňovali daňové zvýhodnění na dítě (§ 35c zákona o daních z příjmů) a slevu na manžela/manželku bez vlastních příjmů (§ 35ba odst. 1 písm. b) zákona o daních z příjmů). (ČESKO, 2012)

S platností od 1. 1. 2015 byly stanoveny maximální hranice uplatnitelných výdajů i u ostatních výdajových paušálů. U 80 % paušálu byla nově stanovena hranice 1 600 000 Kč a u paušálu ve výši 60 % činila hranice 1 200 000 Kč.

2.5 Zákon 609/2020 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony

Tento zákon (tzv. daňový balíček) byl i přes nesouhlas prezidenta České republiky přijat ve Sbírce zákonů dne 31. 12. 2020. Daňový balíček přinesl mnoho důležitých změn týkajících se zdanění příjmů z prodeje nemovitostí u fyzických osob, odpočtu úroků z hypoték a zavedl pro osoby samostatně výdělečně činné paušální režim a paušální daň. Završil tak změny v daních z příjmů pro rok 2021, neboť mnoho změn účinných od 1. 1. 2021 přinesly

již předcházející novely během roku. Změny ovlivňující způsob zdanění příjmů fyzických osob dané tímto zákonem jsou platné až do současnosti. (BĚHOUNEK, 2022)

2.5.1 Sazba daně

Zrušení superhrubé mzdy a solidárního zvýšení daně bylo nahrazeno dvoustupňovým progresivním zdaněním se sazbami 15 % a 23 %. Původní solidární zvýšení daně ve výši 7 % se vztahovalo pouze na příjmy dle § 6 zákona o daních z příjmů a § 7 zákona o daních z příjmů. Nově zavedené progresivní zdanění se vztahuje na všechny příjmy v rámci základu daně podléhající dani z příjmů fyzických osob. (BĚHOUNEK, 2022)

2.5.2 Slevy na dani

Sleva na poplatníka

Základní sleva na poplatníka byla pro rok 2021 zvýšena o 3 000 Kč na konečných 27 840 Kč a došlo tak k prvnímu zvýšení této slevy od roku 2008. Zákon současně stanovil i výši této slevy pro rok 2022 na 30 840 Kč.

Daňové zvýhodnění na děti

V průběhu roku 2021 došlo ke změnám ve výši daňového zvýhodnění na druhé, třetí a každé další dítě a současně byla zrušena maximální hranice daňového bonusu, který byl do 31. 12. 2020 stanoven ve výši 60 300 Kč za rok.

Vývoj daňového zvýhodnění na děti v období 2015-2022 zobrazuje níže tabulka číslo 9.

Tabulka 9 - Vývoj daňového zvýhodnění na dítě v období 2015 – 2022 (v Kč)

Počet dětí	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018-2020	Rok 2021	Rok 2022
První dítě	13 404	13 404	13 404	15 204	15 204	15 204
Druhé dítě	15 804	17 004	19 404	19 404	22 320	22 320
Třetí dítě a další dítě	17 004	20 604	24 204	24 204	27 840	27 840

Zdroj: vlastní zpracování, čerpáno z příslušných novel zákona o daních z příjmů

2.5.3 Paušální daň

Institut paušální daně vznikl jako náhrada za velmi málo využívaný institut stanovení daně paušální částkou (§ 7a zákona o daních z příjmů, který byl účinný do 31. 12. 2020). Nejedná

se však o systém výdajů uplatňovaných procentem z příjmů, s čímž si poplatníci paušální režim zaměňují. Při splnění podmínek uvedených v § 7 zákona o daních z příjmů je vstup do paušálního režimu zcela dobrovolný, ale nelze však říct, že je pro všechny poplatníky splňující podmínky výhodný. (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2020)

Paušální režim byl zřízen za účelem zjednodušení administrativní zátěže pro poplatníky ve spojitosti s povinnostmi souvisejícími s daní z příjmů, pojistným na důchodové pojištění a příspěvkem na státní politiku zaměstnanosti a pojistným na veřejné zdravotní pojištění. Poplatníci v paušálním režimu mají splněny povinnosti k dani z příjmů a k veřejnému pojistnému bez nutnosti podávat daňové přiznání, či pojistné přehledy. Jedinou povinností těchto poplatníků je uhradit jednou za měsíc paušální daň na účet místně příslušného správce daně. Pro rok 2022 činní měsíční odvod paušální daně 5 994 Kč. Platba se skládá z minimálního zdravotního pojištění ve výši 2 627 Kč, minimálního sociálního pojištění ve výši 3 267 Kč a daně z příjmů ve výši 100 Kč. (MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2020)

3 ANALÝZA VLIVU JEDNOTLIVÝCH ZMĚN NA DAŇOVÉ ZATÍŽENÍ POPLATNÍKŮ

Legislativní vývoj daně z příjmů fyzických osob s sebou přinesl od roku 1993 nesčetně významných i méně významných změn. V této části je práce zaměřena především na analýzu změn, které měly z pohledu daně z příjmů největší dopad na výši daňové povinnosti poplatníka. V následující kapitole, označené „Aplikace problematiky na modelovém příkladu“, jsou tyto změny aplikovány na modelovém příkladu.

3.1 Společné zdanění manželů

První významnou změnou ovlivňující výši daňové povinnosti poplatníků bylo zavedení institutu společného zdanění manželů, kterého mohly rodiny vyživující alespoň jedno dítě využívat při splnění dalších zákonem daných podmínek v letech 2005–2007.

Při běžném režimu zdaňování příjmů si každý z manželů danil svůj zdanitelný příjem sám. V případě společného zdanění manželů se všechny zdanitelné příjmy obou manželů sečetly a rozdělily rovným dílem. Každý z manželů podával samostatně daňové přiznání, ve kterém následně po rozdělení příjmů zdanil pouze $\frac{1}{2}$ z celkových příjmů domácnosti a zaplatil zjištěnou daň.

Pomocí institutu společného zdanění byla prováděna optimalizace daňové povinnosti. V případech, kde měli manželé znatelně rozdílnou výši celkových zdanitelných příjmů, nebo jeden z manželů neměl zdanitelné příjmy žádné, docházelo při výpočtu daně k přechodu do nižšího daňového pásma a tudíž k nižšímu daňovému zatížení domácnosti.

Konečnou výši daňové povinnosti ovlivnila především možnost využít nezdanitelných částí základu daně dle § 15 zákona o daních z příjmů. Bez využití této metody zdanění by poplatník, nemajíc žádný zdanitelný příjem, neměl možnost si nezdanitelné části základu daně odečíst. Především se jednalo o nezdanitelnou část na poplatníka a na druhého z manželů (od roku 2006 slevy na dani). Převedený základ daně na druhého z manželů se totiž nezahrnoval do vlastních příjmů, tudíž nedocházelo ke ztrátě případného nároku na nezdanitelnou část/slevu na druhého z manželů. (AMBROŽ, 2007)

Výše uvedený způsob zdanění je následně aplikován na modelovém příkladu v kapitole číslo 4, konkrétně v 4.1. – Společné zdanění manželů.

3.2 Vybrané daňové změny ovlivňující výši daňového zatížení v letech 2008, 2013 a 2021

3.2.1 Rok 2008

Rok 2008 byl na změny, které ovlivnily výpočet konečné daňové povinnosti, velmi pestrý. Pro analýzu a následnou aplikaci na modelovém příkladu byly vybrány následující změny:

Jednotná sazba daně

Zavedení jednotné sazby ve výši 15 %, místo původního progresivního zdanění příjmů v daňových pásmech 12 % - 32 v první chvíli naznačovalo, že touto změnou dojde k snížení daňového zatížení poplatníků. Ve skutečnosti tomu tak ale vždy nebylo.

Nově stanovená sazba daně ve výši 15 % byla výhodná pro středně a především vysoko příjmové poplatníky, jejichž příjmy byly v předchozích letech zdaňovány sazbami 19 % až 32 %. Nevýhodnou se tato sazba stala pro nízkopříjmové skupiny poplatníků, kteří dosud zdaňovali své příjmy nebo jejich větší část sazbou 12 %.

Současně s jednotnou sazbou daně byla zavedena superhrubá mzda, která ovlivnila výši jednotné sazby daně u příjmů ze závislé činnosti (§ 6 zákona o daních z příjmů). Způsob výpočtu daně z těchto příjmů posunul pomyslně daňovou sazbou z 15 % na 20,1 %.

Superhrubá mzda

Zavedení superhrubé mzdy znamenalo pro poplatníky mající příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků (§ 6 zákona o daních z příjmů) navýšení hrubé mzdy o pojistné, které za ně odváděl státu zaměstnavatel. Jednalo se o 26 % z hrubé mzdy na sociální pojištění (od roku 2009 jen 25 %) a 9 % na zdravotní pojištění.

Před zavedením superhrubé mzdy tvořila základ daně jen hrubá mzda. Nově zavedený institut superhrubé mzdy znamenal navýšení výše zmíněné hrubé mzdy o 35 % (od roku 2008 nově 34 %).

Zvýšení slevy na dani

Současně se zavedením superhrubé mzdy se vláda snažila kompenzovat navýšení základu daně zvýšením slev na dani dle § 35ba zákona o daních z příjmů a § 35c zákona o daních z příjmů, jak uvádí tabulka číslo 10. Současně byl navýšen maximální limit daňového bonusu na děti z původních 30 000 Kč na 52 200 Kč. Zvýšení těchto slev znamenalo pro poplatníky, i vzhledem k zavedení superhrubé mzdy, poměrně velkou daňovou úsporu.

Tabulka 10 - Vývoj slev na dani v období 2007 – 2009

Sleva na dani	Rok 2007 (Kč)	Rok 2008 (Kč)	Rok 2009 (Kč)
• poplatník	7 200	24 840	16 560
• pracující starobní důchodce	0		
• druhý z manželů	4 200	24 840	16 560
• příjemce částečného invalidního důchodu	1 500	2 520	2 520
• příjemce plného invalidního důchodu	3 000	5 040	5 040
• držitel průkazu ZTP/P	9 600	16 140	16 140
• student	2 400	4 020	4 020
• daňové zvýhodnění na dítě	6 000	10 680	10 200

Zdroj: vlastní zpracování, čerpáno z příslušných novel zákona o daních z příjmů

3.2.2 Rok 2013

Solidární zvýšení daně

Solidární zvýšení daně znamenalo, při zdaňování příjmů fyzických osob, zavedení druhé sazby daně ve výši 7 %. Nejednalo se však o klasické progresivní zdanění tak, jak jsme ho znali do roku 2008. Sazbou ve výši 7 % se zdaňovaly pouze vybrané druhy příjmů. Mezi příjmy podléhající solidárnímu zvýšení daně patřil úhrn zdanitelných příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků (bez navýšení o pojistné, které odváděl státu zaměstnavatel) a čistý příjem z podnikatelské nebo jiné samostatně výdělečné činnosti. Nové 7 % sazbě daně pak podléhala pouze ta část z vybraných příjmů, která přesahovala 48násobek minimální mzdy.

Postup stanovení daně u příjmů podléhajících solidárnímu zvýšení byl následující. Nejprve byl celkový základ daně zdaněn daní ve výši 15 %. Následně byla část příjmů podléhající solidárnímu zvýšení a převyšující 48násobek minimální mzdy ještě navíc zdaněna sazbou daně ve výši 7 %. Znamenalo to tedy, že část příjmů převyšující 48násobek minimální mzdy byla zdaněna sazbou daně v celkové výši 22 %.

3.2.3 Rok 2021

Progresivní zdanění sazbami 15 % a 23 %

Od roku 2021 je daň z příjmů fyzických osob stanovována klasickým dvoustupňovým progresivním zdaněním ve výši 15 % a 23 %, jak tomu bylo před zavedením jednotné sazby daně v roce 2008.

Od zavedení nových sazeb daně se již příjmy dle § 6 zákona o daních z příjmů nezvyšují o pojistné, které za poplatníka odvádí státu zaměstnavatel a současně se neposuzuje výše vybraných příjmů pro stanovení solidárního zvýšení daně

Oproti původnímu solidárnímu zvýšení daně, kterému podléhaly jen příjmy dle § 6 zákona o daních z příjmů a § 7 zákona o daních z příjmů, podléhaly novým sazbám všechny druhy příjmů a to bez rozdílu.

Nový způsob stanovení daně má dvě daňová pásma, jako mělo solidární zvýšení daně, ale způsob výpočtu daně je odlišný. U solidárního zvýšení daně se vždy nejdříve stanovila daň z celkového základu daně ve výši 15 %. Přesahoval-li základ daně 48násobek minimální mzdy, stanovila se z přesahujícího základu daně ještě daň ve výši 7 %. V případě nového způsobu zdanění se však nejprve stanoví daň ve výši 15 % ze základu daně, který nepřevyšuje 48násobek minimální mzdy a následně pak daň ve výši 23 % ze základu převyšující 48násobek minimální mzdy.

Změnám, které byly analyzovány v této části práce, je věnován druhý modelový příklad v kapitole číslo 4.

4 APLIKACE PROBLEMATIKY NA MODELOVÝCH PŘÍKLADECH

Cílem této kapitoly je pomocí modelových příkladů vyhodnotit vliv daňových změn analyzovaných v kapitole číslo 3 na daňovou povinnost poplatníka daně z příjmů.

Aplikace změn je rozdělena do dvou modelových příkladů. První z nich je zaměřen na společné zdanění manželů. V druhém modelovém příkladu jsou aplikovány zbylé změny za období 2007, 2008, 2013 a 2021.

Pro aplikaci vybraných změn v obou modelových příkladech byla zvolena fiktivní rodina pana Nováka. Pan Novák žije ve společně hospodařící domácnosti se svojí ženou a třemi dětmi, které se soustavně připravují na budoucí povolání. Pan Novák má příjmy ze závislé činnosti (dle § 6 zákona o daních z příjmů) ve výši 180 535 Kč, úhrn pojistného z těchto příjmů činí 22 567 Kč. U svého zaměstnavatele podepsal prohlášení poplatníka daně z příjmů na všechna níže uvedená zdaňovací období. Základ daně z podnikatelské činnosti (dle § 7 zákona o daních z příjmů) u pana Nováka činí 1 650 000 Kč. Celkový základ daně tedy činí 1 807 968 Kč.

Pro stanovení společného základu manželů a uplatnění slevy na manželku víme, že paní Nováková nemá žádné zdanitelné příjmy.

Oba manželé mají nárok na uplatnění nezdanitelné části základu daně, na penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a na životní pojištění ve výši 12 000 Kč.

Daňové zvýhodnění na děti je uplatňováno panem Novákem až následně po ukončení zdaňovacího období v daňovém přiznání.

4.1 První modelový příklad – společné zdanění manželů

V následujících výpočtech bude stanovena daňová povinnost fiktivního poplatníka pana Nováka nejprve v případě, že nevyužije institutu společného zdanění manželů a následně, že institutu společného zdanění využije. Výpočty byly provedeny za roky 2005 a 2006. V roce 2007 bylo možné též využít společného zdanění manželů, ale nedošlo oproti roku 2006 k žádným změnám, které by ovlivnily výpočet daně, či konečnou daňovou povinnost. Naopak v roce 2006 došlo oproti roku 2005 ke změně daňových pásem a nahrazení některých nezdanitelných částí základu daně (§ 15 zákona o daních z příjmů) slevami na dani (§ 35 ba zákona o daních z příjmů).

4.1.1 Výpočty pro rok 2005

Tabulka 11 - Výpočet daně z příjmů v roce 2005

	Bez využití SZM		S využitím SZM	
	p. Novák	pí. Nováková	p. Novák	pí. Nováková
Úhrn příjmů od všech zaměstnavatelů	180 535 Kč	0 Kč	180 535 Kč	0 Kč
Úhrn pojistného 12,5 %	22 567 Kč	0 Kč	22 567 Kč	0 Kč
Dílčí ZD dle § 6 ZDP	157 968 Kč	0 Kč	157 968 Kč	0 Kč
Dílčí ZD dle § 7 ZDP	1 650 000 Kč	0 Kč	1 650 000 Kč	0 Kč
Úhrn dílčích ZD	1 807 968 Kč	0 Kč	1 807 968 Kč	0 Kč
Spol. ZD manželů			1 807 968 Kč	
Nezdanitelné části ZD § 15 ZDP				
odst. 1 písm. a) (základní nezdanitelná část)	38 040 Kč	0,00 Kč	38 040 Kč	38 040 Kč
odst. 1 písm. b) (sleva na manželku)	21 720 Kč	0,00 Kč	21 720 Kč	0,00 Kč
odst. 5 (penzijní připojištění)	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč
odst. 6 (životní pojištění)	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč
Úhrn nezdanit. částí ZD	83 760 Kč	nelze uplatnit	83 760 Kč	62 040 Kč
ZD snížený o nezdanit. části ZD	1 724 208 Kč	0,00 Kč		
Společný ZD manželů snížený o nezdanit. části ZD			1 662 168 Kč	
½ společného ZD manželů sníženého o nezdanit. části ZD a odečitatelné položky			831 084 Kč	831 084 Kč
ZD zaokrouhlený na celá sta Kč dolů	1 724 200 Kč	0,00 Kč	831 000 Kč	831 000 Kč
Daň podle § 16 odst. 1 ZDP	512 180 Kč	0 Kč	226 356 Kč	226 356 Kč
Slevy na dani dle § 35c ZDP				
§ 35c – daň. zvýhodnění na dítě 3x	18 000 Kč	0,00 Kč	18 000 Kč	0,00 Kč
Daň po uplatnění slevy § 35c ZDP	494 180 Kč	0 Kč	208 356 Kč	226 356 Kč
Daň celkem za rok 2005	494 180 Kč		434 712 Kč	
Úspora na DP za rok 2005 – SZM	59 468 Kč			

Zdroj: vlastní zpracování, inspirováno formulářem daňového přiznání

4.1.2 Výpočty pro rok 2006

Tabulka 12 - Výpočet daně z příjmů v roce 2006

	Bez využití SZM		S využitím SZM	
	p. Novák	pí. Nováková	p. Novák	pí. Nováková
Úhrn příjmů od všech zaměstnavatelů	180 535 Kč	0 Kč	180 535 Kč	0 Kč
Úhrn pojistného 12,5 %	22 567 Kč	0 Kč	22 567 Kč	0 Kč
Dílčí ZD dle § 6 ZDP	157 968 Kč	0 Kč	157 968 Kč	0 Kč
Dílčí ZD dle § 7 ZDP	1 650 000 Kč	0 Kč	1 650 000 Kč	0 Kč
Úhrn dílčích ZD	1 807 968 Kč	0 Kč	1 807 968 Kč	0 Kč
Společný ZD manželů			1 807 968 Kč	
Nezdanitelné části ZD § 15 ZDP				
odst. 5 (penzijní připojištění)	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč
odst. 6 (životní pojištění)	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč
Úhrn nezdanit. částí ZD	24 000 Kč	nelze uplatnit	24 000 Kč	24 000 Kč
ZD snížený o nezdanit. části ZD	1 783 968 Kč	0 Kč		
Společný ZD manželů snížený o nezdanit. části ZD			1 759 968 Kč	
½ společného ZD manželů sníženého o nezdanit. části ZD a odečitatelné položky			879 984 Kč	879 984 Kč
ZD zaokrouhlený na celá sta Kč dolů	1 783 900 Kč	0 Kč	879 900 Kč	879 900,00 Kč
Daň podle § 16 odst. 1 zákona	526 076 Kč	0 Kč	236 796 Kč	236 796 Kč
Slevy na dani § 35ba a § 35c ZDP				
§ 35ba odst.1 písm. a) - (na poplatníka)	7 200 Kč	7 200 Kč	7 200 Kč	7 200 Kč
§ 35 ba odst.1 písm. b) - (na manželku)	4 200 Kč	0 Kč	4 200 Kč	0 Kč
§ 35c – daň. zvýhodnění dítě 3x	18 000 Kč	0 Kč	18 000 Kč	0 Kč
Úhrn slev na dani	29 400 Kč	nelze uplatnit	29 400 Kč	7 200 Kč
Daň po uplatnění slev	496 676 Kč	0,00 Kč	207 396 Kč	229 596 Kč
Daň celkem za rok 2006	496 676 Kč		436 992 Kč	
Úspora na DP za rok 2006 – SZM	59 684 Kč			

Zdroj: vlastní zpracování, inspirováno formulářem daňového přiznání

Syntéza zjištěných poznatků

Tabulky 11 a 12 zobrazují zdanění příjmů fiktivního poplatníka pana Nováka v letech 2005 a 2006 a to nejprve s využitím zdaňování příjmů pomocí společného zdanění manželů a následně bez využití tohoto způsobu zdanění. V obou případech zdaňuje poplatník celkový příjem ve výši 1 807 968 Kč. Paní Nováková neměla ani v jednom roce příjem přesahující částku 35 040 Kč.

Rok 2005 (tabulka č. 11)

V případě, že by pan Novák v roce 2005 zdaňoval celkový příjem sám, tedy bez využití společného zdanění manželů, umožňoval mu zákon o daních z příjmů snížit si základ daně o nezdánitelné části daně dle § 15 zákona o daních z příjmů v celkové výši 83 760 Kč (základní nezdánitelná část na poplatníka ve výši 38 040 Kč, na manželku ve výši 21 720 Kč, na penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a na životní pojištění ve výši 12 000 Kč). Ze zjištěného a zaokrouhleného základu daně ve výši 1 724 200 Kč byla následně stanovena daň ve výši 32 % tj. 512 180 Kč. Zjištěná daňová povinnost se dále snížila o daňové zvýhodnění na děti dle § 35c zákona o daních z příjmů ve výši 18 000 Kč (tj. 3 x 6 000 Kč).

Celková daňová povinnost poplatníka by v roce 2005 u tohoto způsobu zdanění činila **494 180 Kč**.

Pokud by pan Novák v roce 2005 využil společného zdanění manželů a rozdělil svůj celkový příjem rovným dílem mezi sebe a manželku, získali by manželé tímto výhodou v uplatnění nezdánitelných částí paní Novákové. Celkový základ daně by se snížil nejen o nezdánitelné části základu daně pana Nováka, jak tomu bylo v prvním případě, ale současně by došlo i k uplatnění nezdánitelných částí paní Novákové a to v celkové výši 62 040 Kč (základní nezdánitelná část na poplatníka ve výši 38 040 Kč, na manželku ve výši 21 720 Kč, na penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a na životní pojištění ve výši 12 000 Kč). Základ daně by po odečtení nezdánitelných částí obou manželů a před rozdělením činil 1 662 168 Kč. Zjištěný základ daně by se následně rozdělil na polovinu a každý z manželů by si ze svého zaokrouhleného základu daně stanovil daňovou povinnost ve výši 32 % tj. 226 356 Kč. Pan Novák navíc využil ještě snížení daňové povinnosti o daňové zvýhodnění na děti ve výši 18 000 Kč, jak tomu bylo i v prvním případě.

Celková daňová povinnost by v roce 2005 v případě využití společného zdanění manželů za oba poplatníky činila **434 712 Kč**.

Vzhledem k tomu, že paní Nováková neměla v roce 2005 žádný příjem, lze říci, že pokud by pan Novák využil ke zdanění svých příjmů společného zdanění manželů, **snížila by se jeho celková daňová povinnost za rok 2005 o 59 468 Kč.**

Rok 2006 (tabulka č. 12)

Při stanovení daňové povinnosti v roce 2006 bylo postupováno stejným způsobem jako v roce 2005. Nejprve byla stanovena daňová povinnost za předpokladu, že nebude využito společného zdanění manželů a následně s využitím tohoto způsobu zdanění. Způsob výpočtu se v obou letech neliší, pouze v roce 2006 došlo ke změně v daňových pásmech a k úpravám v oblasti nezdanitelných částí základu daně dle § 15 zákona o daních z příjmů. Nezdanitelné části na poplatníka a na manžela/manželku byly nahrazeny slevami na dani dle § 35ba zákona o daních z příjmů.

Při výpočtu daňové povinnosti v případě, kdy by pan Novák nevyužil společného zdanění manželů, došlo oproti roku 2005 ke změně pouze ve výši uplatněných nezdanitelných částí základu daně (§ 15 zákona o daních z příjmů). V roce 2006 by měl pan Novák nárok na uplatnění těchto částí v celkové výši 24 000 Kč (penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a životní pojištění ve výši 12 000 Kč). Ze zjištěného a zaokrouhleného základu daně ve výši 1 783 900 Kč by byla následně stanovena daň ve výši 32 %, tj. 526 076 Kč. Zjištěnou daň by si poplatník snížil nově od roku 2006 kromě daňového zvýhodnění na děti (§ 35c zákona o daních z příjmů) ve výši 18 000 Kč také o slevy na dani (§ 35ba zákona o daních z příjmů) - (základní sleva na poplatníka ve výši 7 200 Kč a na manželku ve výši 4 200 Kč).

Celková daňová povinnost poplatníka by v roce 2006 u tohoto způsobu zdanění činila **496 676 Kč.**

Pokud by i v roce 2006 rozdělil pan Novák svůj celkový příjem na manželku, získali by opět výhodu v uplatnění jejich nezdanitelných částí základu daně, ve výši 24 000 Kč (penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a životní pojištění ve výši 12 000 Kč) a současně v uplatnění slevy na poplatníka ve výši 7 200 Kč. Nezdanitelné části základu daně by za oba manželé v roce 2006 činily celkem 48 000 Kč. Základ daně po odečtení nezdanitelných částí by před rozdělením činil 1 759 968 Kč. Zjištěný základ daně by se následně rozdělil na polovinu a každý z manželů by si ze zaokrouhleného základu daně vypočetl daňovou povinnost ve výši 32 % tj. 236 796 Kč. Zjištěnou daň by si nově oba manželé snížili o slevy na dani (§ 35ba zákona o daních z příjmů). V případě pana Nováka by došlo ještě

ke snížení o již zmiňované slevy na dani v celkové výši 11 400 Kč (základní sleva na poplatníka ve výši 7 200 Kč a na manželku ve výši 4 200 Kč) a o daňové zvýhodnění na děti (§ 35c zákona o daních z příjmů) ve výši 18 000 Kč. Paní Nováková by si svůj základ daně snížila pouze o základní slevu na poplatníka ve výši 7 200 Kč.

Celková daňová povinnost v roce 2006 by v případě využití společného zdanění manželů za oba poplatníky činila **436 992 Kč**.

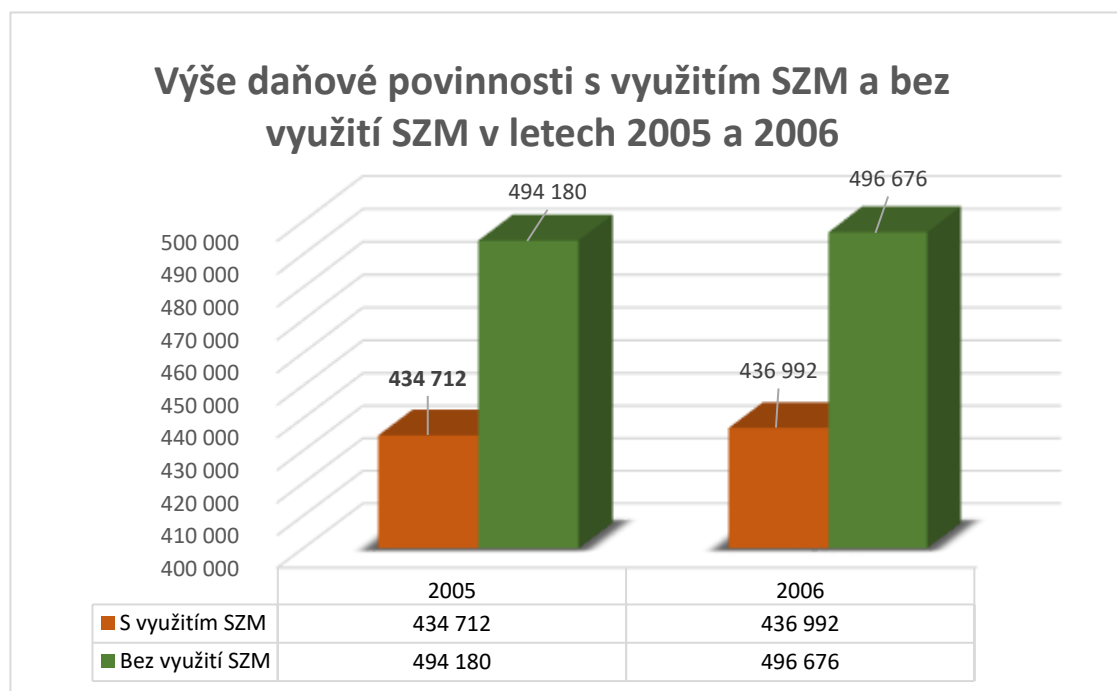
I v roce 2006 neměla paní Nováková žádný zdanitelný příjem, proto můžeme opět konstatovat, že pokud by pan Novák využil i v tomto roce ke zdanění svých příjmů společného zdanění manželů, **snížila by se jeho celková daňová povinnost za rok 2006 o 59 684 Kč**.

Tabulka číslo 13 a následně i obrázek číslo 4 nám zobrazují výhodu – daňovou úsporu, kterou poplatník získal v případě, že v letech 2005 a 2006 využil ke zdanění svých příjmů institutu společného zdanění manželů.

Tabulka 13 - Přehled daňových úspor v letech 2005 a 2006

	Bez využití SZM	S využitím SZM	Daňová úspora
Rok 2005	494 180 Kč	434 712 Kč	59 468 Kč
Rok 2006	496 676 Kč	436 992 Kč	59 684 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 4 - Daňová povinnost v letech 2005 a 2006

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Druhý modelový příklad – vybrané změny ovlivňující výši daňové povinnosti v letech 2007, 2008, 2013 a 2021

Tabulka 14 - Výpočet daňové povinnosti v jednotlivých letech

	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2013	Rok 2021
Úhrn příjmů § 6 ZDP	180 535 Kč	180 535 Kč	180 535 Kč	180 535 Kč
Úhrn pojistného 12,5 % (r.2007)	22 567 Kč			
Úhrn pojistného 35 % (r.2008)		63 188 Kč		
Úhrn pojistného 34 % (r.2009)			61 382 Kč	
Dílčí ZD dle § 6	157 968 Kč	243 723 Kč	241 917 Kč	180 535 Kč
Dílčí ZD dle § 7	1 650 000 Kč	1 650 000 Kč	1 650 000 Kč	1 650 000 Kč
Úhrn dílčích ZD	1 807 968 Kč	1 893 723 Kč	1 891 917 Kč	1 830 535 Kč
Nezdanitelné části základu daně dle § 15 ZDP				
Odst. 5 (penzijní připojištění)	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč
Odst. 6 (životní pojištění)	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč	12 000 Kč
Úhrn nezdanit. částí ZD	24 000 Kč	24 000 Kč	24 000 Kč	24 000 Kč
ZD snížený o nezdanit. části ZD	1 783 968 Kč	1 869 723 Kč	1 867 917 Kč	1 806 535 Kč
ZD zaokrouhlený na celá sta Kč dolů	1 783 900 Kč	1 869 700 Kč	1 867 900 Kč	1 806 500 Kč
Daň podle § 16 ZDP progres. danění (32 %)	526 076 Kč			
Daň podle § 16 ZDP (15 %)		280 455 Kč	280 185 Kč	255 176 Kč
Daň podle § 16 ZDP (23 %)				24 226 Kč
ZD pro výpočet solid. zvýšení daně			588 103 Kč	
Solid. zvýšení daně podle § 16a ZDP (7 %)			41 167,21 Kč	
Daň celkem zaokr. na Kč nahoru	526 076 Kč	280 455 Kč	321 353 Kč	279 402 Kč
Slevy na dani § 35ba a § 35c ZDP				
§ 35ba odst.1 písm. a) - (na poplatníka)	7 200 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč	27 840 Kč
§ 35 ba odst.1 písm. b) - (na manželku)	4 200 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč
§ 35c – daň. zvýhod. na vyživ. dítě (3x)	18 000 Kč	32 040 Kč	40 212 Kč	65 364 Kč
Úhrn slev na dani	29 400 Kč	81 720,00 Kč	89 892,00 Kč	118 044,00 Kč
Daň po uplatnění slev	496 676 Kč	198 735,00 Kč	231 461,00 Kč	161 358,00 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Syntéza zjištěných poznatků

Cílem tohoto modelového příkladu bylo zjistit, jak jednotlivé změny v dani z příjmů fyzických osob v letech 2007, 2008, 2013 a 2021 ovlivnily vývoj daňové povinnosti fiktivního poplatníka pana Nováka.

Tabulka číslo 14 znázorňuje výpočet daňové povinnosti poplatníka v letech 2007, 2008, 2013 a 2021. V tomto modelovém příkladu byly pro syntézu využity stejné údaje o příjmech fiktivního poplatníka pana Nováka, jako tomu bylo v prvním modelovém příkladu (společné zdanění manželů). Paní Nováková v modelovém příkladu figuruje pouze jako vyživovaná manželka, která ani v jednom roce nedosahovala zdanitelných příjmů.

Rok 2007

V roce 2007 mohl ještě pan Novák využít institutu společného zdanění manželů, jako tomu bylo v předchozích dvou letech 2005 a 2006 (první modelový příklad). Ale vzhledem k tomu, že jsme již vliv institutu společného zdanění manželů na výši daňové povinnosti poplatníka aplikovali v předchozím modelovém příkladu, nebude o něm již v roce 2007 uvažováno.

Daňová povinnost pana Nováka v roce 2007 byla stanovena takto. Úhrn dílčích základů daně ve výši 1 807 968 Kč byl u pana Nováka snížen o nezdánitelné části základu daně dle § 15 zákona o daních z příjmů v celkové výši 24 000 Kč (penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a životní pojištění ve výši 12 000 Kč). Ze základu daně ve výši 1 783 900 Kč sníženého o nezdánitelné části základu daně a zaokrouhleného na stokoruny dolů byla stanovena 32 % daň ve výši 526 076 Kč. Dle zákona o daních z příjmů měl pan Novák dále nárok na uplatnění slev na dani dle § 35ba a § 35c zákona o daních z příjmů v celkové výši 29 400 Kč (základní sleva na poplatníka ve výši 7 200 Kč, sleva na manželku ve výši 4 200 Kč a daňové zvýhodnění na tři vyživované děti v celkové výši 18 000 Kč).

Konečná daňová povinnost pana Nováka by v roce 2007 činilo **496 676 Kč**.

Rok 2008

V tomto roce došlo ke změně při stanovování dílčího základu dle § 6 zákona o daních z příjmů, a to zavedením institutu superhrubé mzdy. Do roku 2008 byl úhrn příjmů dle § 6 zákona o daních z příjmů, které u pana Nováka činily 180 535 Kč, snižován o zaplacené pojistné ve výši 22 567 Kč (12 %), od roku 2008 byl naopak tento úhrn příjmů navyšován o sociální a zdravotní pojištění hrazené zaměstnavatelem ve výši 35 %. U pana Nováka byl úhrn příjmů v tomto roce navýšen tedy o 63 188 Kč. Úhrn dílčích základů daně v tomto roce činil 243 723 Kč. Následně byl tento úhrn příjmů snížen o nezdánitelné části základu daně dle § 15

zákona o daních z příjmů v celkové výši 24 000 Kč (penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a životní pojištění ve výši 12 000 Kč), stejně jako tomu bylo v roce 2007. Ze základu daně zaokrouhleného na celá sta dolů byla nově od roku 2008 stanovena daň jednotnou sazbou a to ve výši 15 % tj. 280 455 Kč. Stanovená daň byla následně snížena o slevy na dani dle § 35ba a § 35c zákona o daních z příjmů v celkové výši 81 720 Kč (základní sleva na poplatníka ve výši 24 840 Kč, sleva na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na tři vyživované děti v celkové výši 32 040 Kč). Tyto slevy byly oproti roku 2007 značně navýšeny.

Konečná daňová povinnost pana Nováka by v roce 2008 činila **198 735 Kč**.

Rok 2013

I v roce 2013 byla dílčím základem daně dle § 6 zákona o daních z příjmů superhrubá mzda. Oproti roku 2008 došlo jen ke snížení procentuální sazby u pojistného hrazeného zaměstnavatelem z původních 35 % na nově stanovených 34 %. Úhrn dílčích základů ve výši 241 917 Kč si pan Novák mohl snížit tak, jako v předchozích letech o nezdanitelné části základu daně dle § 15 zákona o daních z příjmů v celkové výši 24 000 Kč (penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a životní pojištění ve výši 12 000 Kč). Změna však nastala při stanovování daně. Ze základu daně ve výši 1 867 900 Kč zaokrouhleného na celá sta dolů byla nejprve stanovena daň v sazbě 15 %, která činila 280 185 Kč. Jelikož základ daně přesahoval 48násobek minimální mzdy (pro rok 2013 byl limit stanoven ve výši 1 242 432 Kč), bylo nutno stanovit z příjmů pana Nováka ještě solidární daň ve výši 7 %. Základem daně pro solidární daň byl úhrn dílčích základů daně snížený o pojistné hrazené zaměstnavatelem (1 891 917 – 61 382). Ze základu daně ve výši 588 103 Kč byla stanovena solidární daň ve výši 41 167,21 Kč. Celkovou daň ve výši 321 353 Kč si poplatník dále snížil o slevy na dani dle § 35ba a § 35c zákona o daních z příjmů v celkové výši 89 892 Kč (základní sleva na poplatníka ve výši 24 840 Kč, sleva na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na tři vyživované děti v celkové výši 40 212 Kč).

Konečná daňová povinnost pana Nováka by v roce 2013 činila **231 461 Kč**.

Rok 2021

V roce 2021 došlo znovu ke změně při stanovování dílčího základu daně dle § 6 zákona o daních z příjmů. Nově činil tento základ daně pouze úhrn příjmů dle § 6 zákona o daních z příjmů, nedocházelo tedy již k navyšování příjmu o pojistné hrazené zaměstnavatelem. Úhrn dílčích základů pana Nováka byl, stejně jako v předchozích letech, snížen o nezdanitelné části

základu daně dle § 15 zákona o daních z příjmů v celkové výši 24 000 Kč (penzijní připojištění se státním příspěvkem ve výši 12 000 Kč a životní pojištění ve výši 12 000 Kč). Ke změně došlo při výpočtu daně z příjmů. Základ daně po odečtení nezdanitelných částí dle § 15 zákona o daních z příjmů a zaokrouhlený na celá sta dolů činil u pana Nováka 1 806 500 Kč. Jelikož základ daně přesahoval 48násobek minimální mzdy (pro rok 2021 byl limit stanoven ve výši 1 701 168 Kč) musel být základ daně rozdělen do dvou daňových pásem. V prvním daňovém pásmu byla sazbou daně ve výši 15 % zdaněna ta část základu daně, která se rovnala 48násobku minimální mzdy tj. 1 701 168 Kč. Stanovená daň v tomto pásmu činila 255 176 Kč. V druhém daňovém pásmu byl sazbou daně ve výši 23 % zdaněn základ daně převyšující 48násobek minimální mzdy, základ daně tedy činil 105 332 Kč. V druhém daňovém pásmu byla stanovena daň ve výši 24 226 Kč. Celková daň ve výši 279 402 Kč byla dále snížena o slevy na dani dle § 35ba a § 35c zákona o daních z příjmů v celkové výši 118 044 Kč (základní sleva na poplatníka ve výši 27 840 Kč, sleva na manželku ve výši 24 840 Kč a daňové zvýhodnění na tři vyživované děti v celkové výši 65 364 Kč).

Konečné daňová povinnost pana Nováka by v roce 2021 činilo **161 358 Kč**.

Výsledky zjištění nám souhrnně zobrazují tabulka 15 a obrázek s označením číslo 5.

Tabulka 15 - Výše daňových povinností ve sledovaných obdobích

Zdaňovací období	Výše daňové povinnosti
2007	496 676 Kč
2008	198 735 Kč
2013	231 461 Kč
2021	161 358 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 5 - Vývoj daňových povinností za období 2007 – 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedeného je patrné, že ze změny, které jsme podrobili nejprve analýze a následně aplikovali v modelových příkladech, se více či méně projevily na konečné výši daňové povinnosti.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat za určité období legislativní vývoj zdanění fyzických osob se zaměřením na rozbor jednotlivých konstrukčních prvků této daně. Dále pak zhodnocení dopadů jednotlivých změn na modelových příkladech.

Z výše provedené analýzy vyplývá, že konstrukce daně z příjmů fyzických osob prošla ve sledovaném období turbulentními změnami, které zásadním způsobem ovlivnily zdanění osob charakterizovaných v modelových příkladech.

Zavedení institutu společného zdanění manželů přineslo v letech 2005 - 2007 značnou daňovou úsporu rodinám s dětmi, což je patrné z prvního modelového příkladu, kde daňová úspora rodiny činila cca 60 000 Kč. Úspor bylo dosahováno zdaňováním příjmů v nižším daňovém pásmu a dále pak možností uplatnit si nezdanitelné části základu daně, či slevy na dani u toho z manželů, který na ně, vzhledem k výši svého příjmu před rozdělením, nedosahoval.

Druhý modelový příklad byl zaměřen na stanovení daňové povinnosti v letech 2007, 2008, 2013 a 2021, neboť v těchto letech došlo k významným změnám v oblasti stanovení daně z příjmů fyzických osob. Z provedené analýzy vyplynulo, že největší vliv na celkovou daňovou povinnost měl ve sledovaném období vývoj sazby daně a slev na dani.

Sazba daně prošla během analyzovaného období mnoha změnami. První a jednou z nejzásadnějších úprav v oblasti slev na dani bylo nahrazení původního progresivního zdanění jednotnou sazbou daně ve výši 15 %. Tato změna přinesla nepatrné zvýšení sazby daně o 3 % u poplatníků s nízkými příjmy a naopak významné snížení sazby daně o 17 % u poplatníků s vysokými příjmy. V roce 2013 bylo zavedeno tzv. solidární zvýšení daně ve výši 7 %, které se vztahovalo na příjmy přesahující 48násobek minimální mzdy. Toto opatření však nekompensovalo zrušení progresivního zdanění, neboť zavedením tohoto institutu došlo k relativně malému zvýšení daně. Následnou a v současné době platnou úpravu v oblasti sazby daně přinesl rok 2021, kdy došlo ke zrušení solidárního zvýšení daně a současně byla zavedena druhá sazba daně ve výši 23 %.

Na konečnou výši daňové povinnosti měly ve sledovaném období značný vliv i slevy na dani. K jejich znatelnému zvýšení došlo především v roce 2008, kdy bylo jejich zvýšením kompenzováno zavedení superhrubé mzdy.

Výši daňové povinnosti podstatně ovlivnil i způsob, jakým byl v jednotlivých letech stanovován základ daně ze závislé činnosti. Do roku 2007 docházelo ke snižování příjmů ze závislé činnosti o pojistné ve výši 12,5 %. Následně od roku 2008, kdy byla zavedena

superhrubá mzda, docházelo naopak ke zvyšování těchto příjmů o pojistné ve výši 35 % (od roku 2013 - 34 %). Od roku 2021 se již příjem ze závislé činnosti o pojistné nezvyšuje, což má výrazný vliv na celkové snížení daňové povinnosti.

Z druhého modelového příkladu je patrné, že daňová povinnost měla sice vlivem změn, v rámci celého analyzovaného období, klesající tendenci, ale v průběhu tohoto období došlo i navýšení daňové povinnosti. Mezi rokem 2007 a 2021 činila úspora na daňové povinnosti 335 318 Kč. Ke zvýšení daňové povinnosti došlo v průběhu období v roce 2013 a to vlivem zavedení solidárního zvýšení daně, kdy se daňová povinnost oproti roku 2008 zvýšila o 32 726 Kč.

Změny jednotlivých veličin ovlivňující výpočet daně z příjmů fyzických osob měly ve sledovaném období často protichůdný charakter. Nebylo výjimkou, že se v téže novele zákona o daních z příjmů objevovaly změny, které měly za následek zvýšení daně, v důsledku jiných se ale daň naopak snižovala. Z celkového hlediska tedy vždy záleží na komplexním nastavení výpočtových parametrů, které nelze vytrhávat z kontextu a posuzovat pouze odděleně.

Z výsledků, které nám poskytla provedená analýza, je patrné, že současná platná právní úprava v oblasti zdaňování příjmů fyzických osob je pro poplatníka za sledované období nejvýhodnější.

POUŽITÁ LITERATURA

AMBROŽ, Jan. 2007. *Společné zdanění mnaželů.* . Praha : Koršach, 2007. str. 91. 21 cm + 1 CD-ROM. ISBN 978-80-86296-13-5.

BANZETOVÁ, Eva, Lidmila KALINOVÁ a Antonín DANĚK. 2007. *Jaké změny nás čekají od 1.1.2008 v zákoně o daních z příjmu, sociálním a zdravotním pojištění.* Praha : BMSS-Start, 2007. str. 80. ISBN: 12-14-0805.

BĚHOUNEK, Pavel. 2022. Běhounek EU. *Daňový balíček.* [Online] 2022. [Citace: 25. 5 2022.] <https://www.behounek.eu/1/danovy-balicek/>.

ČESKO. 2021b. *Občanský zákoník: změny občanského zákoníku od 01.07.2021.* Ostrava : Sagit, 2021b. ISBN: 978-80-7488-471-9.

ČESKO. 2020a. *Ústava ČR ; Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, volby, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, Zákon o Sbírce zákonů.* Ostrava : Sagit, 2020a. ISBN: 978-80-7488-475-7.

ČESKO. 2012. Zákon č. 500/2012 Sb., o změně daňových, pojistných a dalších zákonů v souvislosti se snižováním schodků veřejných rozpočtů. *Zákon pro lidi.* [Online] 2012. [Citace: 19. 4 2022.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-500#f4842241>.

ČESKO. 2005. Zákon č. 545/2005 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony. *Zákony pro lidi.* [Online] 2005. [Citace: 18. 05 2022.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-386>.

ČESKO. 1993. Zákon č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů. *Zákony pro lidi.* [Online] 1993. [Citace: 29. 3 2022.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586/zneni-0>.

ČESKO. 2020b. Zákon č. 609/2020 Sb. zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony. *Zákony pro lidi.* [Online] 2020b. [Citace: 19. 4 2022.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-609#f6963215>.

ČESKO. 2007. Zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. *Zákony pro lidi.* [Online] 2007. [Citace: 21. 04 2022.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-261#f3810201>.

ČESKO. 2022. Zákona č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmů - znění od 1. 1. 2022. *Zákony pro lidi.* [Online] 1. 5 2022. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586#f1457174>.

Daně 93: díl 2: daně z příjmů FO a PO, 1992. Říčany : Scientia. ISBN: neuveden.

DUŠEK, Jiří a Milena OTAVOVÁ. 2020. *Daně z příjmů 2020 - přehledy, daňové a účetní tabulky*. Praha : Grada, 2020. 978-80-271-1048-3.

KUNEŠOVÁ, Jana. 2013. Vozáb & Co. Law Offices. *Změny v oblasti daní od 1.1.2013*. [Online] 2013. [Citace: 27. 3 2022.] <https://law.vozab.com/czech-cs/85-zmeny-v-oblasti-dani-od-1-1-2013>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2005. Finanční správa. *Hlavní změny ve zdaňování příjmů po novele provedené zákonem č. 545/2005 Sb. s účinností od 1.1.2006*. [Online] 2005. [Citace: 3. 2 2022.] <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/informace- stanoviska-a-sdeleni/2006/sdeleni>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2014. Finanční správa. *Nález Ústavního soudu ke slevě na dani pro starobní důchodce*. [Online] 2014. [Citace: 27. 3 2022.] <https://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/media-a-verejnost/tiskove-zpravy-gfr/tiskove-zpravy-2014/nalez-ustavniho-soudu-ke-sleve-na-dani-pro-starobni- duchodce>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2020. Finanční správa. *Paušální daň*. [Online] 2020. [Citace: 25. 1 2022.] <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/pausalni-dan/obecne-informace>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2022. Finanční správa. *Rozpočtové určení daní*. [Online] 15. 6 2022. <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-cr/rozpoctove-urceni-dani>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2022. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*. [Online] 2022. [Citace: 04. 06 2022.] <https://www.mpsv.cz/web/cz/prehled-o-vyvoji-castek-minimalni-mzdy>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2021. Ministerstvo vnitra České republiky. *Studijní text ke zvláštní části úřednické zkoušky pro obor státní služby*. [Online] 2021. [Citace: 04. 10 2021.] <https://www.mvcr.cz/sluzba/clanek/zkusebni-otazky-a-odborna-literatura.aspx>.

PELC, Vladimír. 2021. *Daně z příjmů: zákon s poznámkami a judikaturou*. Praha : C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-833-7.

PELC, Vladimír, Petr PELECH a Helena STUHLÍKOVÁ. 2020. *Daně z příjmů s komentářem*. Olomouc : ANAG, 2020. ISBN : 978-80-7554-277-9.

PTÁČKOVÁ MÍSAŘOVÁ, Petra a Milena OTAVOVÁ. 2015. *Daň z příjmů srozumitelně.*
Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2015. ISBN: 978-80-7418-243-3.

VANČUROVÁ, Alena. 2021. *Zdanění osobních příjmů. 3. vydání.* Praha : Wolters Kluwer,
2021. 978-80-7676-236-7.